

ความรู้วิทยาศาสตร์ สิ่งเหนือธรรมชาติ
และพุทธศาสนาในนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย¹
Scientific Knowledge, Supernatural Beings,
and Buddhism in Thai Science Fiction

ภัทรนิษฐ์ สุรังสรรค์

นิสิตปริญญาเอก สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา คณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Bhadranishtha Surarungsun

Ph.D. Student, Southeast Asia Studies, Faculty of Social Sciences,

Naresuan University

E-mail: bhadranishtha@gmail.com

วันรับบทความ: 4 มกราคม 2566 (Received January 4, 2023)

วันแก้ไขบทความ: 1 กุมภาพันธ์ 2566 (Revised February 1, 2023)

วันตอบรับบทความ: 24 กุมภาพันธ์ 2566 (Accepted February 24, 2023)

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้ต้องการสำรวจนวนิยายวิทยาศาสตร์ของนักประพันธ์ไทย
ที่ตีพิมพ์ในช่วงทศวรรษ 2470-2520 ทั้งเรื่องการเกิดขึ้นและการขยายตัว
ของนวนิยายวิทยาศาสตร์ในสังคมไทย ในบริบทของการเปลี่ยนแปลงทาง
สังคม-การเมือง และความนึกคิดของผู้คน โดยพยายามชี้ให้เห็นว่า ลักษณะ
สำคัญประการหนึ่งของนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย คือ การปรากฏตัวของสิ่ง
ที่เป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามกับองค์ความรู้
วิทยาศาสตร์ กระนั้น ปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติดังกล่าวได้ถูกอธิบายด้วย
องค์ความรู้ด้านพุทธศาสนา ซึ่งทำให้เรื่องเหนือธรรมชาติสามารถดำรงอยู่

ร่วมกันกับวิทยาศาสตร์ได้อย่างไม่ขัดแย้ง จึงกล่าวได้ว่า นวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย มีลักษณะของความประสานกันอย่างลงตัวระหว่างความรู้วิทยาศาสตร์และ พุทธศาสนา

คำสำคัญ: นวนิยายวิทยาศาสตร์ พุทธศาสนา จิตตานุภาพ วิม อิทธิกุล

Abstract

This article aims to investigate Thai science fictions published between the 1930s and 1980s, especially its emergence and expansion in Thai society in relations with the socio-political context and the mentalities of Thai people. Ultimately, it exposes an important characteristic of Thai science fictions, i.e. the apparition of supernatural phenomena which are opposite to scientific knowledge. Moreover, the supernatural phenomena are clarified with Buddhist insight that make supernatural phenomena and science can coexist without conflict. Therefore, it can be said that the unique character of Thai science fictions is the harmonious combination of scientific knowledge and Buddhism.

Keywords: Science Fiction, Buddhism, Will Power, Wim Itthikul

บทนำ

ที่สำคัญ เร็ว ๆ นี้ไทยจะเป็นชาติที่ 5 ของเอเชียที่จะสามารถผลิตยานอวกาศและส่งไปโคจรรอบดวงจันทร์ได้ โดยคาดว่าจะใช้ระยะเวลาดำเนินการไม่เกิน 7 ปี และอาจมีการขอความร่วมมือและสนับสนุนจากประชาชนในการระดมทุน ตนเชื่อว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเหล่านี้จะเปลี่ยนวิธีคิดของคนไทย ว่าไทยไม่ใช่ประเทศที่ด้อยพัฒนาอีกแล้ว เราเป็นประเทศที่มีอนาคต มีโอกาส และมีความหวัง (PPTV Online, 2565)

ไม่ว่าจะเห็นด้วยหรือไม่ก็ตาม แต่วาทะอันน่าตื่นตาตื่นใจของเนกเหล้าธรรมทัศน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมในรัฐบาลของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ซึ่งได้กล่าวไว้เมื่อครั้งที่เข้าร่วมการเปิดโครงการ “วัดขึ้นเพื่อคนไทย” เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2563 ณ หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คือ สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความใฝ่ฝันต่อสังคมอนาคตของหนึ่งในผู้ที่เป็นตัวแทนของรัฐไทย ว่าอยากจะให้ไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากกว่าปัจจุบัน โดยเราอาจกล่าวได้ว่า ความคาดหวังในพันธกิจทางด้านเทคโนโลยีอวกาศของตัวแทนของรัฐไทยนั้น เกิดขึ้นจากความเชื่อมั่นในศักยภาพของนักวิทยาศาสตร์และนักดาราศาสตร์ไทย พร้อมทั้งความคาดหวังให้ประเทศไทยหลุดพ้นออกจากกับดักรายได้ปานกลางด้วยเศรษฐกิจอวกาศ พร้อมไปกับบรรยากาศการแข่งขันด้านอวกาศในประเทศใกล้เคียง อย่างเช่น ประเทศจีนที่สามารถสร้างประวัติศาสตร์หน้าใหม่ด้วยการส่งยาน “ฉางเอ๋อ 5” ขึ้นไปเหยียบพื้นผิวดวงจันทร์ ประเทศญี่ปุ่นที่สามารถปล่อยยานอวกาศสำรวจดวงจันทร์ลำแรกของประเทศได้ การสำรวจดวงจันทร์ของอินเดีย หรือแม้แต่การที่เกาหลีใต้ประกาศเข้าร่วมการแข่งขันทางอวกาศในเอเชีย เป็นต้น (Thai PBS, 2565)

กระนั้น ผู้วิจัยยังเชื่อโดยบริสุทธิ์ใจว่า สิ่งสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่เป็นแรงผลักดัน คอยเติมเต็ม และเพิ่มแรงปรารถนาให้รัฐไทยอยากจะมุ่งทะยาน

สู่ความเวิ้งว้างอันไกลโพ้น คือ นวนิยายวิทยาศาสตร์ เพราะนวนิยายวิทยาศาสตร์คือสิ่งที่คอยเพิ่มแรงปรารถนาของผู้คนเกี่ยวกับสังคมอนาคต และยังแสดงให้เห็นถึงจินตนาการร่วมของสังคมอันเป็นการผันผิไปถึงสังคมที่มีแต่ความเจริญก้าวหน้า ซึ่งเป็นกระบวนการที่เดินไปข้างหน้ามากกว่าปัจจุบันและผู้ใดก็ไม่อาจควบคุมได้

ทั้งนี้ ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิชได้นิยามความหมายของนวนิยายวิทยาศาสตร์เอาไว้ว่า เป็นวรรณกรรมที่นำเสนอภาพสังคมในอนาคตโดยอาศัยการประเมินแนวโน้ม (extrapolation) ที่อิงอยู่กับพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมักนำเสนอภาพสังคมในอนาคตที่มีความเป็นไปได้ว่าจะเกิดขึ้นสูง (high probability) หรืออาจเป็นวรรณกรรมที่นำเสนอภาพสังคมในอนาคตโดยอาศัยการคาดการณ์ (speculation) ที่อิงอยู่กับจินตนาการทางวิทยาศาสตร์ ซึ่งมักจะนำเสนอภาพสังคมในอนาคตที่มีความน่าจะเป็นว่าอาจจะเกิดขึ้น (high possibility) ภาพของสังคมในอนาคตมักถูกนำเสนอออกมาสองรูปแบบ คือ สังคมอนาคตแบบอุดมคติ (utopia) ที่วิทยาศาสตร์ได้นำพามนุษยชาติไปสู่ชีวิตอันมั่งคั่งอุดมสมบูรณ์ โดยที่ภัยร้ายของมนุษย์ในสังคมนี้จะไม่ไข่มุนุษย์ด้วยตนเอง หากแต่เป็นสิ่งมีชีวิตนอกโลกและสังคมอนาคตแบบอธรรมรัฐ (dystopia) ที่วิทยาศาสตร์ได้นำพาไปสู่สังคมแบบเผด็จการและมนุษย์ได้กลายเป็นเหยื่อของระบบสังคมที่ชั่วร้าย (ชูศักดิ์, 2558: 391)

ในการสำรวจวรรณกรรมที่ศึกษาวิจัยเรื่องนวนิยายวิทยาศาสตร์นั้น ผู้วิจัยค้นพบว่าในแวดวงวิชาการโลกตะวันตกนั้นได้มีการศึกษาค้นคว้าเรื่องนวนิยายวิทยาศาสตร์อยู่เสมอมา ดังจะเห็นได้จากวารสาร Science Fiction Studies อันเป็นวารสารของ DePauw University ได้ตีพิมพ์งานวิจัยเกี่ยวกับบันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ออกมาอย่างหลากหลายประเด็นตั้งแต่ ค.ศ. 1973 จนถึงปัจจุบัน ดังเช่น การศึกษาข้อวิจารณ์วรรณกรรมวิทยาศาสตร์ในโลกฝรั่งเศส (Fitting, 1974: 173-181) การศึกษาเนื้อเรื่องเกี่ยวกับการเดินทางข้ามเวลาว่ามีความเกี่ยวพันกับนวนิยายวิทยาศาสตร์ (Lem, Hoisington,

& Suvin, 1974: 143-154) นวนิยายวิทยาศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงความลึกลับทางวิทยาศาสตร์และความข้องเกี่ยวกับความเชื่อของนาซี (Nagl, 1974: 185-197) นวนิยายวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏออกมาผ่านตำราเรียนจิตวิทยา (Katz, 1975: 93) การศึกษานวนิยายวิทยาศาสตร์ในมุมมองด้านเศรษฐศาสตร์สังคม (Berger, 1977: 232-246) และการศึกษานวนิยายวิทยาศาสตร์อเมริกันในฐานะของวัฒนธรรมรอง (Fleming, 1977: 263-271) เป็นต้น หรือแม้กระทั่งงานวิจัยในแถบเอเชียตะวันออก อย่างเช่น งานของ Robert Matthew เรื่อง *Japanese Science Fiction: A View of a Changing Society* ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างนวนิยายวิทยาศาสตร์ญี่ปุ่นกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมในแต่ละยุคสมัย ทั้งยังปรากฏเรื่องของความนึกคิดและจิตวิญญาณของโลกญี่ปุ่นที่เกี่ยวพันกับระบบคุณค่า ศีลธรรม และความเชื่อทางศาสนา การศึกษาในมิติของจิตวิทยาสังคม เช่น แรงกดดัน ความปรารถนา อารมณ์ที่แสดงออกมาผ่านนวนิยาย รวมถึงผลที่ตามมาภายหลังการเปลี่ยนแปลงของสังคม ดังเช่น ความหวาดกลัวภายหลังสงครามและเหตุการณ์ระเบิดปรมาณู เป็นต้น (Matthew, 2015)

ในส่วนของแวดวงวิชาการไทยมีงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ที่ศึกษานวนิยายวิทยาศาสตร์และนวนิยายวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยอยู่เพียงน้อยนิดเท่านั้น ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะเน้นการศึกษางานของนักประพันธ์คนใดคนหนึ่ง อย่างเช่น งานของบุญสม พลเมืองดี เรื่อง *การศึกษาเรื่องสั้นวิทยาศาสตร์ของจันตรี ศิริบุญรอด* ทำให้ผู้เขียนเห็นภาพของประวัตินวนิยายวิทยาศาสตร์ที่เรียงตามระยะเวลา รวมทั้งเห็นเรื่องราวงานเขียนและลักษณะโดยคร่าว ๆ ของความรู้แบบวิทยาศาสตร์ในงานเขียนได้ชัดมากขึ้น (บุญสม, 2536) เช่นเดียวกันกับวิทยานิพนธ์ของวลัยลักษณ์ ตรงจิตติปัญญา เรื่อง *ประวัติศาสตร์ในนิยายวิทยาศาสตร์ชุด สถาบันสถาปนา ของ ไอแซค อสิมอฟ* ที่แสดงให้เห็นถึงผลงานและกระบวนการค้นทางวิทยาศาสตร์ของไอแซค อสิมอฟ นักเขียนนวนิยายวิทยาศาสตร์คนสำคัญในยุคบุกเบิกของนวนิยายวิทยาศาสตร์ในโลกตะวันตก

ทั้งเป็นผู้ที่ได้รับความสนใจเป็นอย่างมากในแวดวงวรรณกรรมของไทย จนกระทั่งมีการตีพิมพ์หนังสือแปลของไอแซค อาซิมอฟ ออกมาอย่างล้นหลาม (วลัยลักษณ์, 2544) รวมถึงวิทยานิพนธ์ของศนิชา แก้วเสถียร เรื่อง *การใช้วิทยาศาสตร์ในนวนิยายของแก้วแก้ว* ที่จุดประกายให้ผู้เขียนตระหนักถึงโลกของวิทยาศาสตร์ที่ถูกเชื่อมโยงเข้ากับสิ่งที่เป็นคู่ตรงข้ามกับวิทยาศาสตร์อย่างเช่น ภูติ ผี และปิศาจได้อย่างน่าฉงนใจ (ศนิชา, 2546) และวิทยานิพนธ์ของอรรถพล ปะมะโช เรื่อง *ปัญญาประดิษฐ์ในบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์กับจิตวิญญาณของทศวรรษ 1960* ที่บอกเล่าเรื่องราวและบริบทการก่อตัวขึ้นของนวนิยายวิทยาศาสตร์ที่มาพร้อมกับจิตวิญญาณของบุปผาชนในตะวันตก (อรรถพล, 2556) กระนั้นงานวิจัยข้างต้นก็มิได้ทำให้เรามองเห็นภาพรวมและพัฒนาการของนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย ทั้งยังขาดการเชื่อมโยงกับมิติทางสังคมไทย โดยเฉพาะการทำความเข้าใจถึงองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ในนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยที่มีความเกี่ยวพันอย่างลึกซึ้งต่อบริบทการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

ทั้งนี้ หากพิจารณาการศึกษานวนิยายวิทยาศาสตร์ในแวดวงมานุษยวิทยาจะพบว่า งานของ Matthew Wolf-Meyer เรื่อง *The Necessary Tension between Science Fiction and Anthropology* ได้แสดงให้เห็นว่า ในแวดวงวรรณกรรมนั้นนวนิยายวิทยาศาสตร์อาจมีความสำคัญในลักษณะที่ว่าเป็นเพียงวรรณกรรมประเภทหนึ่ง ทว่าในมุมมองของนักมานุษยวิทยา นวนิยายวิทยาศาสตร์คือสนามทดลองของโครงการชาติพันธุ์วิทยาข้ามวัฒนธรรม กล่าวคือ นวนิยายวิทยาศาสตร์มักจะบอกเล่าเรื่องราวที่มีลักษณะสำคัญ 3 ประการด้วยกัน คือ การคาดการณ์ถึงสิ่งที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต การประเมินถึงปัญหาสถานการณ์ปัจจุบันที่อาจทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้นและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับสังคม และการเปลี่ยนรูปหรือกลายพันธุ์ไปสู่สภาวะที่เลวร้าย (Wolf-Meyer, 2018)

รวมถึงงานของจักรกริช สังขมณี เรื่อง *มานุษยวิทยาหลังมานุษยนิยม* กับ *Science/Climate Fictions* ได้ใช้มุมมองด้านมานุษยวิทยาของการมองไปยังอนาคต (speculative anthropology) ในการศึกษาวนิยายวิทยาศาสตร์ว่าด้วยสภาพภูมิอากาศ (climate fiction/cli-fi) เพื่อทำความเข้าใจการประกอบสร้างโลกหลังมานุษยนิยม โดยท้ายที่สุดแล้ว จักรกริชมองว่าวรรณกรรมหรือเรื่องแต่งไม่ใช่สิ่งที่อยู่ตรงข้ามกับความจริงเสมอไป แต่วรรณกรรมเป็นสิ่งที่นำเสนอภาพการประกอบร่วมในการสร้างโลกแบบใหม่ที่มีความหลากหลายและแตกต่างจากโลกปัจจุบันที่เราอาศัยอยู่ อีกทั้งโลกในวรรณกรรมและโลกความเป็นจริงยังมีความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนมากกว่าจะตั้งอยู่บนขั้วตรงข้ามและเป็นปฏิปักษ์กัน (จักรกริช, 2565) งานวิจัยเชิงมานุษยวิทยาดังกล่าว ก็เป็นงานที่กระตุ้นให้เกิดความพยายามทำความเข้าใจถึงการดำรงอยู่ของมหาวิทยาลัยที่หลากหลาย การประกอบสร้างโลกและความเป็นไปได้อันหลากหลายมากกว่าการพินิจพิเคราะห์ที่ตั้งอยู่บนฐานของทวิภาวะ

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าวนิยายวิทยาศาสตร์มักนำเสนอภาพสังคมที่ได้รับผลกระทบจากการนำความรู้วิทยาศาสตร์มาใช้ แต่ในขณะเดียวกัน วนิยายวิทยาศาสตร์ไทยจำนวนหนึ่งก็ได้นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่มีความเกี่ยวข้องกับพลังจิต ดังเช่น การพูดถึงพลังจิตว่าเป็นจุดเริ่มต้นของปมปัญหาว่าเป็นเพราะพลังจิต และการนำพลังจิตไปใช้ในทางที่เกิดประโยชน์หรือโทษ เป็นต้น ที่ผ่านมามีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่พยายามศึกษาการดำรงอยู่ของสิ่งที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ และอธิบายว่าปรากฏการณ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติดังกล่าวเป็นสิ่งที่ปรากฏอยู่จริง เป็นที่ประจักษ์และสามารถพิสูจน์ได้ ดังเช่น งานเรื่อง *Nimitta and visual methods in Siamese and Lao meditation traditions from the 17th century to the present day* นั้น พิบูลย์ ชุมพลไพศาลได้ศึกษาเรื่องการทำสมาธิแบบนิมิต (the sight form) ของคณะสงฆ์ในสยามและลาวตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่านิมิตไม่ได้เป็นเพียงการกำหนดและ

ควบคุมนิมิตเพื่อที่จะควบคุมจิตใจของตนเอง ตามที่มนุษย์ในยุคสมัยปัจจุบันเข้าใจเท่านั้น ทว่านิมิตยังเป็นสิ่งที่ปรากฏขึ้นจริงในการทำสมาธิ โดยในยุคสมัยก่อนนั้น ผู้คนใช้การทำสมาธิเพื่อประโยชน์ที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการรักษาโรค การทำสงคราม การป้องกันตัว และการเชื่อมโยงร่างกายและจิตใจ เป็นต้น รวมทั้งการปฏิบัติกรรมฐานก็ได้เกิดความเปลี่ยนแปลงไป โดยถูกตีความและอิงอยู่กับทฤษฎีทางศาสนา ซึ่งกล่าวได้ว่าการทำสมาธิในยุคสมัยปัจจุบันแทบจะมีได้อ้างอิงและเชื่อมโยงกับวิธีการวิปัสสนากัมมัฏฐานแบบโบราณเลย (Choompolpaisal, 2019)

ในทำนองเดียวกันนั้น งานของ Kate Crosby เรื่อง *Esoteric Theravada: The Story of the Forgotten Meditation Tradition of Southeast Asia* ได้แสดงให้เห็นถึงการปรับตัวของพุทธศาสนิกายเถรวาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ว่ามีความพยายามในการปรับเปลี่ยนหลักปฏิบัติให้สอดคล้องกับแนวคิดเรื่องความเป็นสมัยใหม่ทั้งในเรื่องวิทยาศาสตร์ จิตใจ และความเป็นเหตุผลนิยมมากขึ้น วิถีปฏิบัติที่ไม่มีความสมเหตุสมผลได้ถูกลดทอนความสำคัญลงโดยอิงอยู่กับความเป็นเหตุและผลมากขึ้น ยกตัวอย่างเช่น การทำสมาธิวิปัสสนา จะมุ่งเน้นไปที่การหยั่งรู้และการพัฒนาจิตใจของตนมากกว่าการมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า เป็นการผสมผสานวิทยาศาสตร์หลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งในเรื่องวิทยาศาสตร์การรับรู้ จิตวิทยา และการบำบัดรักษา (Crosby, 2020)

นอกจากนี้ งานเรื่อง *The Human Default Consciousness and Its Disruption: Insights From an EEG Study of Buddhist Jhana Meditation* ของ Paul Dennison นั้น เป็นงานที่ศึกษากลุ่มคนสมาธิ โดยจะมีทั้งผู้ที่มีประสบการณ์การทำสมาธิมาเป็นระยะเวลาตั้งแต่ 4-40 ปีขึ้นไป ที่นั่งสมาธิทุกวัน ๆ ละ 30-60 นาที ทั้งนี้ หากอิงตามคำอธิบายทางพุทธศาสนาแล้ว การทำสมาธิเข้าฌานจะทำให้เราตระหนักรู้ถึงประสบการณ์ส่วนตัวที่ผ่านมา สมองและร่างกายจะเกิดการบูรณาการร่วมกัน

และทำให้พลังงานที่กระจัดกระจายรวมกลับมามีจุดเดียวกัน ภาพคลื่นสมองของคนนั้นสามารถได้ปรากฏภาพที่ดูคล้ายคลึงกับกลุ่มก้อนพลังงาน ซึ่งสอดคล้องกับคำอธิบายการเข้าญาณของพุทธศาสนาเช่นกัน (Dennison, 2019) กล่าวได้ว่างานวิจัยเหล่านี้เป็นความพยายามในการพิสูจน์ถึงการมีอยู่จริงของสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องนามธรรมที่จับต้องไม่ได้ ดังเช่น นิमित และการเข้าญาณที่ส่งผลถึงการทำงานของสมอง เป็นต้น

กระนั้น ที่ผ่านมายังไม่มีงานวิจัยที่อธิบายถึงการดำรงอยู่ของสิ่งเหนือธรรมชาติและพลังจิตในนวนิยายวิทยาศาสตร์ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าประเด็นดังกล่าวเป็นสิ่งที่น่าทำการศึกษาค้นคว้า บทความชิ้นนี้นอกจากจะเป็นการสำรวจนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยตั้งแต่ยุคเริ่มแรกช่วงทศวรรษ 2460 จนถึงยุคสงครามเย็นในทศวรรษ 2520 แล้ว ยังต้องการนำเสนอถึงการดำรงอยู่ของสิ่งที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ที่ไม่สามารถพิสูจน์และจับต้องได้อย่างปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ว่าสิ่งนี้ถูกอธิบายและมีที่ทางอย่างไรในนวนิยายวิทยาศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจว่าแท้จริงแล้วนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย หรือ “สยามไซไฟ” มีลักษณะเป็นอย่างไร? และทำให้สิ่งที่มีลักษณะตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงดังกล่าวดำรงอยู่คู่กันได้อย่างไร?

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาลักษณะเฉพาะสำคัญของนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยในช่วงทศวรรษ 2460-2520
2. เพื่อศึกษาว่าสิ่งที่มีลักษณะเป็นคู่ตรงข้ามกันอย่างสิ้นเชิงอย่างวิทยาศาสตร์และสิ่งเหนือธรรมชาติสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างไรในนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย

บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ในสังคมไทยในยุคแรกเริ่ม-สงครามเย็น

บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ปรากฏสู่สังคมไทยเป็นครั้งแรกในทศวรรษ 2460 ผ่านวารสาร *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์* ของกรมยุทธศึกษาทหารบก ซึ่งเป็นวารสารที่นำเสนอข่าวสารและความรู้ทางการทหาร ทั้งนี้ในยุคเริ่มแรกนั้น *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์* ได้ตีพิมพ์บันเทิงคดีโดยมีหลวงศัลยวิธานินเทศ เป็นบรรณาธิการ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วนักประพันธ์และนักแปลจะเป็นเจ้าพนักงานในกรมยุทธศึกษาทหารบกและข้าราชการในกระทรวงกลาโหม ดังเช่น แม่สะอาด (หลวงสารานุกรมประพันธ์) เสถียรโกเศศ (พระยาอนุমানราชชน) น.ม.ส. (กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์) แสงทอง (หลวงบุญญะมานพพานิชย์) เช็ง ศิวะศรียานนท์ (พระวรเวทย์พิสิฐ) ศรีสุวรรณ (หลวงนัยวิจารณ์) พ. พรปรีชา (รองอำมาตย์ตรีพล้อย พรปรีชา) ร.ท. สุทธิ จุลพุททะณะ วงศ์ กระแสสินธ์ และจรัญ อุราทิพย์ เป็นต้น

เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์ มักจะตีพิมพ์บันเทิงคดีที่แปลมาจากวรรณกรรมตะวันตก ดังเช่น แม่สะอาดได้แปลเรื่อง เซอร์ลอค โฮมส์ (Sherlock Holmes) ของอาร์เธอร์ โคนัน ดอยล์ (Arthur Conan Doyle) นักเรียนนายร้อยมีเดสแปลเรื่อง สมบัติไอยคุปต์ ของวิลเลียม เลอ เคอซ์ (William Le Queux) ร้อยเอกนวล ปราจีนพยัคฆ์ (หลวงสารานุกรมประพันธ์) แปลเรื่อง ราสปูติน (Rasputin) ของวิลเลียม เลอ เคอซ์ เป็นต้น บันเทิงคดีส่วนใหญ่ที่ปรากฏมักจะมีลักษณะของความเป็น “รหัสคดี” กล่าวคือ เป็นบันเทิงคดีที่เนื้อเรื่องจะมีความลึกลับซับซ้อนและปมข้อขัดแย้งทั้งหมดจะสามารถคลี่คลายลงได้ด้วยวิธีการสืบสวนสอบสวน ซึ่งเป็นบันเทิงคดีที่ผู้อ่านในยุคสมัยปัจจุบันเรียกว่า “อาชญนิยาย” กระนั้น อาชญนิยายของสยามก็มีความแตกต่างจากของตะวันตก กล่าวคือ อาชญนิยายสยามไม่ได้นำเสนอความสำคัญของความยุติธรรมอย่างเท่าเทียมตามที่มนุษย์จะสามารถพิสูจน์ความถูกต้องในกระบวนการศาลได้อย่างเป็นประชาธิปไตย แต่กลับแสดงให้เห็นถึงการรวมศูนย์อำนาจของรัฐสยามภายใต้อุดมการณ์ทางการเมืองที่ให้ความสำคัญกับกลุ่มคน

หรือปัจเจกบุคคลที่เหมาะสมด้วยความรู้และศีลธรรม (สถาปนา, 2564) โดย อาชุนิยาของสยามที่มีชื่อเสียงนั้น คือ เรื่อง *แพรดำ* และ *หน้าผี* ที่ประพันธ์ โดยหลวงสารานุกรมประพันธ์ใน พ.ศ. 2465 การที่บันเทิงคดีทั้งสองเรื่องนี้ได้รับความนิยมาจากผู้อ่านเป็นอย่างสูงจึงส่งผลให้ *เสนาศึกษาและแพววิทยาศาสตร์* เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวางในบรรดานักอ่านที่มีใช้บรรดาข้าราชการทหารด้วย (วิภา, 2540: 161)

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของบันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ที่ปรากฏใน *เสนาศึกษาและแพววิทยาศาสตร์* แล้วจะเห็นได้ว่า ความเป็นวิทยาศาสตร์ใน บันเทิงคดีที่ได้รับการตีพิมพ์นั้นมีทั้งเรื่องของความรู้วิทยาศาสตร์เบื้องต้นในชีวิตประจำวัน ความพยายามใช้เหตุและผลทางวิทยาศาสตร์เพื่อค้นหาและ ยืนหยัดกับความจริงเชิงประจักษ์ การต่อสู้ระหว่างองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ สมัยใหม่และความเชื่อที่เป็นปรัภักย์ตรงข้าม และจินตนาการเกี่ยวกับเทคโนโลยี และประดิษฐกรรมทางวิทยาศาสตร์ที่จะทำให้ชีวิตของผู้คนมีความสุข สะบายมากยิ่งขึ้น หรือหากมากไปกว่านั้นก็คือการเลื่อนสถานะทางสังคมและ เศรษฐกิจของตนให้ดีขึ้น

กระนั้น ลักษณะสำคัญประการหนึ่งที่ปรากฏอย่างชัดเจนในนวนิยาย วิทยาศาสตร์ของ *เสนาศึกษาและแพววิทยาศาสตร์* คือ จินตนาการของประเทศไทย (หรืออาจกล่าวได้ว่า เป็นจินตนาการของผู้ประพันธ์ที่โดยส่วนมากแล้วเป็น ข้าราชการนายทหาร) ที่มีต่อความก้าวหน้าของสังคมในเวลานี้ว่า ประเทศไทยให้ ความสำคัญกับวิชาวิทยาศาสตร์โดยคาดหวังว่า หากราษฎรสนใจใฝ่ศึกษาใน วิทยาศาสตร์ก็จะทำให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าเทียบเท่ากับ มหาอำนาจตะวันตกและญี่ปุ่นได้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการนำหลักความรู้ ทางวิทยาศาสตร์ที่ไปร่ำเรียนจากเมืองนอกมารับใช้รัฐบาล การทำให้ประเทศ มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และวิทยาการจนสามารถผลิตอาวุธ เองได้เพื่อเอาไวใช้ในยามสงคราม ดังเรื่อง *ปฤษณาลับ* ที่กล่าวถึงตัวละคร ผู้ได้ไปร่ำเรียนวิชาวิทยาศาสตร์จากต่างประเทศเพื่อมารับใช้ประเทศชาติ

ทั้งยังใช้ความรู้วิทยาศาสตร์ในการไขคดีปริศนา และประดิษฐ์อาวุธที่ล้ำสมัย เพื่อต่อกรกับโจรผู้ร้าย (พิทยานุศาสน์, นายร้อยเอก ขุน และทองสุข นุตสถิต, นายร้อยตรี, 2468-2469)

การนำความรู้วิทยาศาสตร์ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ดังในเรื่อง *ระวางเล็ก* ที่เล่าถึงความขัดแย้งทางความคิดระหว่างสามีและภรรยาคนหนึ่ง โดยสามีจะเป็นผู้ที่สมาทานในความรู้วิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ในขณะที่ภรรยา จะหลงใหลในนวนิยายเรื่องเหนือจินตนาการและดูแลคนผู้ที่หลงใหลในความรู้วิทยาศาสตร์ ความขัดแย้งดังกล่าวมักปรากฏออกมาผ่านบทสนทนา ในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการจัดแจงดูแลบ้านเรือน การใช้ชีวิตประจำวัน นอกบ้าน กิจกรรมออกกำลังกายในยามว่าง หรือแม้กระทั่งการสรรหาคัดเลือก คู่ครองให้แก่บุตรสาวของตน (พิทยานุศาสน์, นายร้อยเอก ขุน, 2471)

การปลูกฝังให้ราษฎรเปิดใจยอมรับการรักษาแบบแพทย์สมัยใหม่ที่ ไม่งมมายในไสยศาสตร์ ดังในเรื่อง *หมอวิเศษ* ซึ่งเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการลงไป ปฏิบัติหน้าที่ของแพทย์โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ที่ต้องเจอกับ “หมอวิเศษ” ผู้รักษาคนเจ็บป่วยด้วยการพรมน้ำมันต์ จตุรูป และสวดคาถาตามพิธีกรรม แต่ไม่ได้รักษาอาการเจ็บป่วยด้วยวิธีทางการแพทย์สมัยใหม่แต่เพียงอย่างเดียว การพบกันระหว่างหมอจากโรงพยาบาลและหมอวิเศษที่บ้านได้ก่อให้เกิด แรงปะทะระหว่างความรู้แพทย์สมัยใหม่และความรู้ทางไสยศาสตร์ (ลูกจันทร์, 2470) รวมถึงการฝึกให้ตั้งข้อสังเกต พิจารณาตามหลักเหตุและผลที่สมจริง มากกว่าเชื่อในปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติที่แม้จะมองเห็นได้ด้วยตาเปล่า ก็ตาม

กล่าวได้ว่า การอ่านนวนิยายได้รับความนิยมและแพร่หลายในสังคมไทย มากขึ้นตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2470 เป็นต้นมา โดยมีได้จำกัดเฉพาะแต่ในแวดวง สังคมชนชั้นนำเท่านั้น ทว่ายังขยายไปถึงบรรดาข้าราชการ นักเรียน นักศึกษา ราษฎร รวมทั้งผู้คนในแวดวงหนังสือพิมพ์ ซึ่งเป็นบุคคลที่สำเร็จการศึกษาจาก สถาบันการศึกษาสมัยใหม่และผู้ที่อาศัยอยู่ในตัวเมือง (วิภา, 2540: 413)

ทั้งนี้ การขยายตัวของวัฒนธรรมการอ่านได้นำมาสู่การเติบโตของคณะผู้จัดทำหนังสือจำนวนมาก เช่น คณะเพลินจิตต์ คณะนายอุเทน คณะวัฒนานุกูล และคณะ ล. เกตวรรัตน์ เป็นต้น วัฒนธรรมการอ่านที่ขยายเป็นวงกว้างเช่นนี้ จึงสร้างเม็ดเงินจำนวนมากมหาศาลให้แก่บรรดาสสำนักพิมพ์ ดังจะเห็นได้จากสถิติการตีพิมพ์นวนิยายบางเรื่องที่มียอดตีพิมพ์ซ้ำสูงสุดถึง 30,000 เล่ม (เริงไชย, 2541: 73-4) ยุคนี้จึงเป็นยุคที่ผู้คนต่างเรียกขานกันว่ายุคของ “นิยายสิบสตางค์” หรือ “หนังสืออ่านเล่มละสิบสตางค์” จนกล่าวได้ว่าเป็นยุคทองและยุคเฟื่องฟูของนวนิยาย

อย่างไรก็ตาม นวนิยายเล่มละสิบสตางค์สามารถโลดแล่นในสังคมและสร้างเม็ดเงินให้แก่บรรดาสสำนักพิมพ์ได้เพียงแค่ 10 ปี เท่านั้นก็ต้องประสบกับวิกฤตการณ์ครั้งสำคัญ เมื่อประเทศไทยประสบกับกรณีพิพาทอินโดจีนใน พ.ศ. 2482 จึงส่งผลให้ธุรกิจการพิมพ์ต้องหยุดชะงักลง ต่อมาเมื่อสงครามอินโดจีนยุติลงและตามมาด้วยการเข้าสู่ภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 นั้น ธุรกิจการพิมพ์ยังได้ซบเซาลงอย่างร้ายแรง เพราะในยุคที่ข้าวยากหมากแพง ผู้คนต่างไร้กำลังทรัพย์ในการบริโภคสิ่งของอื่นนอกจากปัจจัยสี่และบรรดาโรงพิมพ์ก็ไม่สามารถสรรหากระดาษในราคาถูกมาผลิตหนังสือได้ (เริงไชย, 2541: 134) จนเมื่อสงครามโลกยุติลงใน พ.ศ. 2488 แวดวงสื่อสิ่งพิมพ์และบรรดาสสำนักพิมพ์ทั้งหลายจึงได้ฟื้นคืนชีพกลับมาอีกครั้ง (เริงไชย, 2541: 151)

ทั้งนี้ นวนิยายและเรื่องสั้นวิทยาศาสตร์ที่เผยแพร่ในสังคมไทยในช่วงทศวรรษ 2480 จนถึงราวทศวรรษ 2490 นั้น โดยส่วนมากแล้วจะเป็นงานของนักเขียนที่โดดเด่นในยุคสมัยนั้น คือ ป. อินทรปาลิต และสันต์ เทวรักษ์ โดย ป. อินทรปาลิตได้สอดแทรกจินตนาการเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ของตนเอาไว้ให้เห็นได้ชัด โดยกล่าวถึงการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาพัฒนาให้เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี และสร้างประดิษฐ์กรรมสมัยใหม่ที่มักจะเป็นอาวุธทางทหารเพื่อใช้ในการสงครามเพื่อทำให้มนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคนไทยมีความเจริญก้าวหน้าเทียบเท่ากับมหาอำนาจชาติอื่น รวมถึงได้รับ

การยอมรับจากมหาอำนาจที่อาจเป็นผู้คนที่มียารยธรรมจากดาวเคราะห์ดวงอื่น

เราอาจอนุมานได้ว่า การเกิดขึ้นและเฟื่องฟูของหัตถนิยายชุด *สามเกลอ พล นิกร กิมหงวน* และจินตนาการด้านวิทยาศาสตร์ของ ป. อินทรปาลิต ที่ต้องการให้ไทยมีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจนมหาอำนาจชนชาติอื่นต้องยอมรับนั้น สอดคล้องเป็นอย่างดีกับสถานะที่สังคมไทยประสบปัญหาจากภาวะสงครามกับประเทศอื่น โดยประเทศไทยอยู่ในสถานะที่ตกเป็นรองและได้รับความเสียหายจากสงครามมากกว่าประโยชน์ ดังนั้น ภาพกลับของจินตนาการถึงความเจริญก้าวหน้าและการเป็นผู้นำของชนชาติไทยใน *สามเกลอ* จึงเป็นความต้องการของผู้ประพันธ์ที่ต้องการเห็นภาพประเทศไทยในอุดมคติของตน ส่วนงานของสันต์ เทวรักษ์ นั้นก็ได้จินตนาการถึงสังคมไทยในอุดมคติเอาไว้ในอีกลักษณะหนึ่ง ดังเช่นในนวนิยายเรื่อง *ประลัยกัลป์* ซึ่งตีพิมพ์เป็นเล่มครั้งแรกโดยสำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์ (สันต์, 2491) ได้พาผู้อ่านข้ามเวลาไปยังอนาคตที่สังคมเป็นระบบระเบียบ ผู้คนต่างเคารพ เทิดทูน และบูชาองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่มีความเหตุและผล ทั้งยังเป็นสังคมโลกอนาคตทั้งในแบบอุดมคติอันสวยงามและในแบบเลวร้ายไปพร้อม ๆ กัน

ต่อมาในช่วงทศวรรษ 2490 จนถึงราวทศวรรษ 2530 นั้นเป็นช่วงเวลาในประเทศไทยเผชิญหน้ากับภาวะสงครามเย็นที่กินระยะเวลาตั้งแต่ภายหลังการสิ้นสุดของสงครามโลกครั้งที่ 2 ในปลาย พ.ศ. 2488 และจบลงใน พ.ศ. 2532 นักประพันธ์ที่โดดเด่นในยุคสมัยนี้ คือ จันตรี ศิริบุญรอด บิดาของนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยที่ได้ประพันธ์บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ออกมาตั้งแต่ พ.ศ. 2498 จนกระทั่งถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2511 (สุชาติ, 2522: 79-80) และจินตนา ภักดีชายแดน หรือ “จันตวีร์ วิวัธน์” ราชนิแห่งเรื่องสยองขวัญของเมืองไทย เกิดเมื่อวันที่ 6 เมษายน พ.ศ. 2485 และถึงแก่กรรมใน พ.ศ. 2531 โดยกล่าวได้ว่า งานประพันธ์ของจันตรีทั้งหมดล้วนอยู่ในยุคสมัยที่จอมพลสฤษดิ์

ธนรัชต์ ครอบอำนาจ และในส่วนของจินตวิธเอง เธอได้เติบโต ประพันธ์ นวนิยาย และถึงแก่กรรมลงภายใต้ยุคของสงครามเย็น

ทั้งนี้ บันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ของจินตวิธมักจะแสดงให้เห็นถึงความ เลวร้ายของการพัฒนาที่เจริญอย่างรวดเร็วนำ โดยการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์ ไปใช้ในทางที่ผิดจนนำมาสู่ผลเสียแก่ประเทศชาติ การพัฒนาดังกล่าวจึงเปิด โอกาสให้ “สัตว์ประหลาด” หรือสิ่งมีชีวิตที่มีไซไฟพันธุ์เดียวกันกับมนุษย์ หรือ “ชาวไทย” มาคุกคามชีวิตของประชาชน รวมถึงทรัพยากรต่าง ๆ ภายใน ประเทศ ดังที่ปรากฏในงานเรื่อง *มนุษย์มหัศจรรย์* ที่นักวิทยาศาสตร์ได้พัฒนา น้ำยาเพื่อทำให้ผักผลไม้เจริญเติบโตและมีขนาดใหญ่มหึมา โดยหวังให้ได้ ดอกผลทางเศรษฐกิจ ทว่ากลับมีผู้ที่ฉกฉวยเอาความก้าวหน้าดังกล่าวไปใช้ ในทางที่ไม่ดี เพื่อหวังจะครอบครองทรัพยากร และอำนาจอธิปไตยสูงสุดของ ประเทศไทยเอาไว้ (จินตวิธ, 2501ข) ทำนองเดียวกันนั้น ในเรื่อง *มากับอวกาศ* ก็แสดงให้เห็นถึงภัยคุกคามจาก “ภายนอก” ที่หวังเข้ามากัดกินทรัพยากร และทำลายชีวิตของผู้คนเช่นกัน (จินตวิธ, 2502ข)

นอกจากนี้ จินตวิธยังฉายภาพจินตนาการถึงโลกอนาคต อันเป็นสังคม ที่ไม่พึงประสงค์และน่าหวาดกลัว (Dystopia) ที่ปกครองด้วยระบบรวบอำนาจ เบ็ดเสร็จ หรือมีภัยพิบัติทางธรรมชาติเอาไว้เช่นกัน ดังเช่น ในเรื่อง *สู่อวกาศ* (จินตวิธ, 2502จ), *สู่อวกาศ* (จินตวิธ, 2502ง) และ *โลกเร้นลับ* (จินตวิธ, 2502ค- 2503) ที่พูดถึงการที่โลกมนุษย์กำลังจะดับสูญลง มนุษย์จึงต้องออกเดินทาง สืบหาอาณาเขตบนดาวดวงอื่น เพื่อแสวงหาแผ่นดินใหม่อาศัยอยู่ รวมถึง เรื่อง *ผู้เป็นอมตะ* ซึ่งกล่าวถึงโลกมนุษย์ที่กำลังจะดับสูญอันเนื่องมาจากการพัฒนา อารุธทางการทหาร และการทำสงครามกับมนุษย์ที่มาจากดาวเคราะห์ดวงอื่น (จินตวิธ, 2502ก) หรือในเรื่อง *กงล้อกรรมะ* จินตวิธได้เล่าถึงการล่มสลายของ อารยธรรมมนุษย์ที่เป็นผลมาจากการพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อสร้างความเจริญ ก้าวหน้าให้แก่สังคม ทว่าในสังคมที่เจริญจนถึงขีดสูงสุดของอารยธรรมนั้น มนุษย์ ใช้ก่อสงครามทำร้ายกันเองจนนำมาสู่การล่มสลายของสังคม (จินตวิธ, 2501ก)

เช่นเดียวกันนั้น จินตวิรั่มักจะฉายภาพให้เห็นถึงมหันตภัยจากการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในทางที่ผิด ซึ่งความผิดพลาดที่เกิดจากการทดลองทางวิทยาศาสตร์ได้นำภัยตรายมาสู่ชีวิตผู้คนได้ ทว่าลักษณะอีกประการในนวนิยายวิทยาศาสตร์ของจินตวิรั คือ การกล่าวถึงการรุกรานจาก “คนนอก” ที่มักจะมาด้วยความประสงค์ร้ายมากกว่าการสร้างมิตรภาพ เช่น ในเรื่อง *กิ่งหล้าบาดาล* (จินตวิรั, 2556ก), *จุมพิตเพชฌฆาต* (จินตวิรั, 2524ก) *พลังหลอน* (จินตวิรั, 2524ข) และ *มิดิเร้น* (จินตวิรั, 2556ข) ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสิ่งมีชีวิตจากต่างดาวที่มาก่อวุ่นและสร้างภัยอันตรายบนโลกมนุษย์เป็นต้น

เราอาจกล่าวได้ว่า ความเลวร้ายของ “การพัฒนา” ที่ต้องการให้ประเทศชาติเจริญอย่างรวดเร็วนั้น มีความคล้ายคลึงกับยุคสมัยของจอมพลสฤษดิ์ ที่เน้นนโยบายการพัฒนาเมืองและชนบท และมหันตภัยจากการนำเอาความรู้ทางวิทยาศาสตร์ไปใช้ในการพัฒนา ส่วนภัยรุกรานจาก “คนนอก” ที่มีใช้พวกเดียวกันกับตนนั้น อาจหมายถึงเงามืดของพญาอินทรีที่ปกคลุมประเทศไทยในยุคอเมริกันสร้างสยาม ดังนั้น งานของนักประพันธ์ทั้งสองท่านที่ผลิดอกและเติบโตในยุคสมัยที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้เงาของระบอบเผด็จการเบ็ดเสร็จจึงเปรียบเสมือนกระจกสะท้อนภาพความเลวร้ายของประเทศในสงครามเย็นได้เป็นอย่างดี

กลั่นอายเรื่องเหนือธรรมชาติในนวนิยายวิทยาศาสตร์ไทย ในช่วงทศวรรษ 2460-2520

แม้ว่านวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยโดยส่วนมากตั้งแต่ยุคแรกเริ่มในช่วงทศวรรษ 2460 จนถึงยุคสงครามเย็นในทศวรรษ 2520 จะเป็นเรื่องของ การนำองค์ความรู้วิทยาศาสตร์มาสร้างประดิษฐ์กรรมและเทคโนโลยีเพื่อทำให้ไทยมีความเจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น แต่นวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยจำนวนหนึ่งได้กล่าวถึงปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ และความพยายามที่จะค้นหาความจริง

โดยอาศัยเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์อันเป็นที่ประจักษ์และสามารถพิสูจน์ได้ดังในนวนิยายเรื่อง *ลูกสาวนายพราน* (พิทยานุศาสน์, ขุน, 2470;2471) ซึ่งเป็นเรื่องราวการผจญภัยในหมู่บ้านในป่าและเรื่องราวความรักระหว่างชาย-หญิงสองตระกูลที่เป็นคู่อริกัน ตัวละครหลายคนในเรื่องจะเห็นสิ่งที่เรียกได้ว่าเป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ไม่ว่าจะเป็นสัตว์ที่หายไปต่อหน้าต่อตาหรือเปลี่ยนรูปร่าง ซึ่งแม้ลักษณะดังกล่าวจะมีความเป็นไสยศาสตร์และไม่สามารถอธิบายได้ชัดเจนทันที ทว่าตัวละครกลับพยายามอธิบายว่า สิ่งเหล่านั้นคือเหล่าดวงสายตา อันเป็นวิทยาศาสตร์รูปแบบหนึ่ง หากใช้ไสยศาสตร์แต่อย่างใด ซึ่งยังมีความพยายามอธิบายถึง “ผี” หรือ “พราย” ให้มีความเป็นเหตุผลทางวิทยาศาสตร์มากกว่าเรื่องงมงาย ดังความว่า

พราย ตามภาษาของฝรั่งนั้นเป็นอำนาจชนิดหนึ่งที่เกิดขึ้นในวัตถุ และสามารถวิ่งไปมาตามเนื้อของวัตถุบางชนิดได้ หากพรายมีแรงมากพอก็อาจจะทำให้ประสาทของมนุษย์ผิดแปลกไปจากเดิม หรือทำให้ถึงแก่ชีวิตได้ รวมถึงเปลี่ยนแปลงกลายเป็นกระแสไฟฟ้าก็จะมอำนาจทำให้คนถึงกับเจ็บไข้ได้พยาธิทีเดียว พรายในความคิดของชาวบ้านนี้ มองไม่เห็นตัวและมองไม่เห็นอานุภาพแต่อย่างใด เป็นแต่เพียงลงหัวเชื่อถือบูชาอย่างเดียวเท่านั้น ไม่มีเครื่องพิสูจน์ให้เห็นฤทธิ์เดชหรืออำนาจความเชื่อชนิดนี้เป็นความเชื่อที่ไร้มูลแห่งความจริง ไม่มีพยานหลักฐาน และเป็นสิ่งที่ไม่ควรเชื่อ (พิทยานุศาสน์, ขุน, 2471)

กรณีนั้น *ลูกสาวนายพราน* ยังคงมีเรื่องของปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติอยู่บ้าง เช่น การที่โจรใช้อำนาจ “กระแสแห่งจิตตานุภาพ” มอนยัยนตาหญิงสาวจนทำให้หญิงสาวกลายเป็นคนเพลอสติ ดวงตาเหลือกลอย พลันล้มพับเหมือนเป็นลมล้มลง หรือแม้กระทั่งเรื่องราวการเดินทางป่าที่ตัวละครสองหนุ่มสาวเดินเข้ามาในเขตป่าที่บึง ที่แม้กระทั่งแสงจันทร์ก็ไม่สามารถลอดส่องลงมายังพื้นดิน แต่ในขณะนั้นก็พลันปรากฏลำแสงเป็นพวยพุ่งไปยังเบื้องหน้าของหนุ่มสาว

เสมือนกับว่าจะช่วยเป็นประทีปนำทางให้เดินไปโดยสะดวก ลำแสงนั้นเคลื่อนที่นำทางเรื่อยมาไม่มีหยุด จนกระทั่งตอนเช้าตรู่หนุ่มสาวทั้งคู่ก็สามารถออกจากป่าละเมาะเดินมาถึงลานหน้าบ้านพอดี โดยที่พวกเขาแปลกใจมากที่มาถึงจุดมุ่งหมายโดยไม่รู้สึกตัวและไม่ต้องหาทางเอง

ดังนั้น จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจว่า แม้ผู้ประพันธ์ใน *เสนาศึกษาและแพววิทยาศาสตร์* จะเชิดชูความรู้ทางวิทยาศาสตร์ พยายามหาคำอธิบายที่เป็นเหตุและผลให้กับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ทั้งปรากฏการณ์ธรรมชาติและปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ กระทั่งหากพิจารณาเพียงผิวเผินแล้วจะดูเหมือนว่า ความพยายามในการอธิบายด้วยองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ดังกล่าวนั้นเป็นการกำราบหรือจัดการกับองค์ความรู้อื่น ๆ ของชาวบ้านดังเช่นความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์แล้ว ทว่าวนวนยายกลับปรากฏกลืนอายุของสิ่งที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติอยู่เช่นกัน โดยจะเห็นได้จากการกล่าวถึง “กระแสรแห่งจิตตานุภาพ” หรือพลังจิต

ในขณะเดียวกันนั้น งานเขียนที่กล่าวถึงพลังจิตของนักประพันธ์ท่านอื่นก็ปรากฏให้เห็นอยู่เช่นกัน ดังเช่น ป. อินทรปาลิตได้อธิบายเรื่องจิตศาสตร์หรืออำนาจจิตว่าเป็นสิ่งที่ล้ำค่าที่สุดของชาวโลกพระอังคาร เช่นในเรื่อง *มิตรต่างภพ* นั้น การรักษาพยาบาลบนโลกพระอังคารล้วนถูก “รักษาด้วยกระแสดิจิต” (ป. อินทรปาลิต, ม.ป.ป.: 56) และเมื่อชาวโลกพระอังคารที่เดินทางมายังโลกเสียชีวิตลงแล้ว อำนาจของกระแสดิจิตที่เชื่อมอยู่กับยานอวกาศจึงทำให้ยานอวกาศมอดไหม้สลายไป “ด้วยอำนาจกระแสดิจิตแห่งเราที่มีความสัมพันธ์กับมัน” (ป. อินทรปาลิต, ม.ป.ป.: 62) หรืองานประพันธ์ของสันต์ เทวรักษ์ เรื่อง *สุโลกพระอังคาร* ที่อธิบายว่าตัวละครใช้คลื่นพลังจิตเพื่อส่งจรวดไปยังโลกพระอังคาร รวมทั้งงานของจินตวิรุ วัชรน์ เรื่อง *ศิระฆemar* ที่อธิบายถึงการที่ตัวละครประสบอุบัติเหตุแล้วศิระฆะหลุดออกจากร่าง แต่ยังคงไม่ตายและมีอิทธิฤทธิ์เหนือมนุษย์มากขึ้นไปทุกวันนี้ ว่ามีสาเหตุมาจากอำนาจพลังจิตที่แก่กล้า เป็นต้น (จินตวิรุ, 2536)

กล่าวได้ว่า นวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยดังที่กล่าวมาข้างต้นได้แสดงให้เห็นถึงความขัดแย้งระหว่างจินตนาการว่าด้วยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่วางอยู่บนฐานองค์ความรู้วิทยาศาสตร์ กับสิ่งที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติ อย่างเช่น ความเชื่อไสยศาสตร์ ที่ไม่ได้วางอยู่บนฐานความเป็นเหตุ-ผลและ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถพิสูจน์ในเชิงประจักษ์ได้ ทั้งนี้ งานประพันธ์ที่แสดงให้เห็นความขัดแย้งระหว่างวิทยาศาสตร์และสิ่งเหนือธรรมชาติได้ชัดเจนที่สุดคือ บทละครวิทยุและโทรทัศน์ที่ประพันธ์โดยวิม อธิกุล ซึ่งวิมเขียนบทละครวิทยุให้กับคณะละครในช่วง พ.ศ. 2492-2502 และเขียนบทละครโทรทัศน์ให้กับคณะละครหลากหลายคณะ (สจข. สป.13.1, 2523)

วิมได้ประพันธ์บทละครวิทยุและโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับองค์ความรู้วิทยาศาสตร์อยู่ด้วยเช่นกัน ดังเช่นในบทละครเรื่อง *ควนมฤตยู* ซึ่งออกอากาศในปี พ.ศ. 2493 นั้น (สจข. สป.13.1/25, 2493) วิมได้เล่าเรื่องของชายแก่ผู้หนึ่งที่มีสมบัติมากมายมหาศาล แต่มักอาภัพด้วยความรัก เพราะไม่ว่าจะมีภรรยากี่คน ทุกคนก็ล้วนป่วยตายจากชายแก่ไปเสมอ ต่อมาเมื่อชายแก่ได้แต่งงานใหม่กับหญิงสาวอายุรุ่นหลานและหญิงสาวก็ได้ตั้งครรภ์ ซึ่งทำให้ชายแก่มีความปิติเป็นอย่างมาก อย่างไรก็ตาม ได้เกิดเหตุการณ์ไม่คาดฝันขึ้น คือ หญิงสาวเกิดอุบัติเหตุพลัดตกบันไดจนทำให้เด็กในครรภ์เสียชีวิต ชายแก่จึงวางแผนฆาตกรรมภรรยาสาวเฉกเช่นเดียวกันกับที่เคยกระทำกับภรรยาคนก่อน ๆ โดยการ “เล่นแร่แปรธาตุ” ใช้สารเคมีผลิตรูปที่มีส่วนผสมของไซยาไนด์แล้วให้หญิงสาวจูดรูปนั้นเพื่อไหว้พระทุกวัน จึงเห็นได้ว่า ในเรื่อง *ควนมฤตยู* นี้ มีการกล่าวถึงการนำความรู้ทางวิทยาศาสตร์เรื่องเคมีมาใช้ในทางที่ผิดที่ก่อให้เกิดโทษได้

นอกจากบทละครที่มีการนำองค์ความรู้ทางวิทยาศาสตร์มาใช้แล้ว วิมยังเผยให้เห็นถึงการใช้เหตุและผลที่วางอยู่บนสมมติฐานแบบวิทยาศาสตร์อีกด้วย ทว่าเป็นที่น่าแปลกประหลาดใจว่า บทละครที่มีลักษณะเป็นบันเทิงคดีวิทยาศาสตร์ของวิมนั้น กลับเต็มไปด้วยสิ่งที่เป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ที่ไม่มีความเป็นวิทยาศาสตร์เอาเสียเลย

สิ่งเหนือธรรมชาติในบทละครวิทยุของวิม อธิกุล

โดยส่วนใหญ่แล้ว สิ่งที่มีลักษณะเหนือธรรมชาติที่ปรากฏในบทละครของวิมนั้น มักจะเป็นวิญญาณหรือดวงจิตของผู้ที่ตายไปแล้ว ดังในเรื่อง *ทรงวิญญาณ* ที่ออกอากาศใน พ.ศ. 2492 (สจข. สป.13.1/89, 2492) เป็นเรื่องราวของหลวงอรรถการที่ได้เชิญคุณหญิงชุ่ม นักทรงวิญญาณให้มาทดลองทำพิธีอัญเชิญวิญญาณของบุญสม ภรรยาเก่าของตนที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยมีคุณโสภารรรายคนปัจจุบันของหลวงอรรถการมาร่วมทำพิธีด้วย เช่นเดียวกันนั้น ในบทละครเรื่อง *วิญญาณรักของมาลิน* ก็เป็นเรื่องราวของ จิต จิตรกรมากฝีมือที่กำลังประสบกับปัญหาด้านการเงิน ในค่ำคืนหนึ่งได้เกิดเหตุการณ์แปลกประหลาดขึ้นในห้องทำงานของเขา กล่าวคือ ไฟในห้องทำงานได้ดับและเปิดเองด้วยพลังอำนาจของบางสิ่งบางอย่าง โดยสิ่งที่ปรากฏขึ้นมาในห้องทำงานของเขานั้น คือ หญิงสาวผู้หนึ่ง ดังความว่า

จิตมองดูภาพลาง ๆ นั้นอยู่สักครู่ แล้วพยายามเดินเข้าไปใกล้
แต่ภาพหญิงสาวสวยนั้นได้หายลับไป ไฟฟ้าในห้องก็สว่างขึ้นอย่าง
เดิม (สจข. สป.13.2.5/81, ม.ป.ป.: 1)

หญิงสาวที่ปรากฏกายต่อหน้าจิตนั้น คือ มาลิน ซึ่งเสียชีวิตไปนานแล้ว โดยมาลินอธิบายถึงตัวตนของเธอว่า ตนมิใช่ผี ปีศาจ หรืออสุรกายแต่อย่างใด แต่เป็น “โอปาปาติกะ” ผู้ไม่ใช่มนุษย์ แต่เป็นเพียงวิญญาณของร่างที่ดับสูญไปแล้ว ยังคงมิได้ไปเกิดใหม่ และยังคงวนเวียนอยู่ภายในภพภูมินี้

นอกจากนี้ สิ่งเหนือธรรมชาติของวิมยังปรากฏออกมาในรูปแบบของเสียงที่คอยหลอกหลอนผู้คนผ่านผัสสะการได้ยิน ดังในบทละครเรื่อง *ภาพหลอน* ที่ออกอากาศเมื่อ พ.ศ. 2499 นั้น (สจข. สป.13.1/158, 2499) เป็นเรื่องราวของรูปภาพสีน้ำมันของเจ้าของเดิมที่เสียชีวิตไปแล้วยังคงส่งเสียงหลอกหลอนเรียกชื่อคนที่รับฝากรูปเอาไว้ กระทั่งพจน์คือเจ้าของรูปภาพสีน้ำมันคนปัจจุบันต้องพบกับเสียงที่คอยหลอกหลอนเขา โดยพจน์เชื่อว่าต้นตอของ

เสียงนั้นน่าจะมาจากวิญญาณของคนตายที่สถิตอยู่ในรูปภาพดังกล่าว พจน์จึงไปปรึกษาจิตแพทย์เพื่อหาทางรักษา

สิ่งที่น่าสนใจก็คือ วิมได้พูดถึงเรื่องของการมี “อำนาจจิตต์” หรือพลังจิตเอาไว้อีกด้วย ดังในบทละครเรื่อง *อำนาจจิตต์* ที่ออกอากาศใน พ.ศ. 2499 โดยเรื่องราวเริ่มต้นขึ้นเมื่อสารวัตรได้สอบสวนจรัสถึงสาเหตุการเสียชีวิตของพูล เพื่อนสนิทของจรัส ทั้งนี้แม้พูลเป็นคนที่มึนงงกายอ่อนแอแต่มีพลังจิตอันแรงกล้า ทั้งยังเป็นผู้ที่สนใจฝึกฝนในการศึกษาดำร้ออำนาจจิตต์ ดังความที่จรัสบรรยายถึงลักษณะของพูลว่า

พูลเป็นคนแปลก เจ็บ ขริบ พุดน้อย และดูเป็นคนลึกลับอยู่ตลอดเวลา เมื่อเด็ก ๆ เขาเป็นคนขี้โรค เล่นกีฬาที่สู้เพื่อนฝูงไม่ได้ ทำอะไรก็ไม่เทียมม้าเทียมตาเขาทั้งหลายเพราะร่างกายและสุขภาพไม่ให้เขาเลยกลายเป็นคนมึนงงทางกำลังจิตต์ใจมากขึ้น เขาหันมาสนใจทางจิตต์และค้นพบว่า มีอำนาจประหลาดอย่างหนึ่งที่ทรงมหิธานุภาพอันซ่อนอยู่ภายใน และเชื่อว่าอำนาจจิตต์เท่านั้นที่สามารถเอาชนะสิ่งต่าง ๆ ได้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียน ทำงาน หรือการผจญชีวิตอะไรก็ตาม เขาดูเป็นคนขี้ฝึกฝนและเชื่อถือทฤษฎีทางจิตต์อยู่มาก เขาได้สะสมตำราทั้งไทยและเทศเกี่ยวกับจิตต์และความอัศจรรย์ของจิตต์อยู่มาก เขาเคยคุยและอธิบายในเรื่องนี้ให้ผมฟังเสมอ

บางครั้งก็อดอ้างเอาว่า เขามีอำนาจที่สามารถบังคับหรือบรรดาลให้เกิดอะไรบางอย่างซึ่งคนธรรมดาทำไม่ได้ เขาเล่าถึงการเพ่งลูกแก้ว การนั่งเทียน ตลอดจนวิธีการส่งกระแสจิตต์ ซึ่งผมฟังแล้วไม่ค่อยเข้าใจ แต่เพราะไม่ขัดคอเขาเราจึงคบกันได้ เขาเคยพิสูจน์ให้ผมเห็นความจริงบางอย่างเหมือนกัน เป็นต้นว่า เขาจะทำให้ผมฝันถึงเขาคืนนั้น คืนนี้ แล้วผมก็ฝันถึงเขาจริง ๆ แต่ผมก็ไม่เชื่อว่าเป็นเพราะเขาบรรดาล เพราะผมเชื่อว่า เขาปลุกความคิดของผมให้เกิดอุปาทานขึ้นต่างหาก เลยทำให้ผมวงนึกถึงเขาจึงได้ฝันไป (สจข. สบ.13.1/232, 2499: 2)

เมื่อคราที่พุลยังมีชีวิตอยู่นั้น พุลได้พยายามอธิบายและโน้มน้าวให้ จรัสเชื่อและมั่นใจเรื่องอำนาจทางจิตต์เฉกเช่นเดียวกันกับเขาอยู่เสมอมา ทั้งนี้ เหตุการณ์สยองขวัญทั้งหมดเริ่มต้นขึ้นเมื่อพุลได้ฟังแผ่นบันทึกเสียงเพลง “คิดถึง” และเกิดมีใจปฏิกิริยาต่อนักร้องผู้ร้องเพลงดังกล่าวที่มีชื่อว่า “เฉิดโฉม” ทว่าสิ่งหนึ่งที่จรัสรู้แต่พุลไม่รู้ ก็คือ เฉิดโฉมได้เสียชีวิตไปนานแล้วอันเนื่องมาจากโรคปอดบวม โดยพุลมั่นใจว่าตนสามารถทำให้เฉิดโฉมหลงรักได้ด้วยอำนาจทางจิตต์ ดังที่เขาได้กล่าวกับจรัสว่า

แกไม่เชื่อหรือว่า อำนาจจิตต์สามารถจะบันดาลให้เกิดผลได้...
กันขอรับว่าอำนาจจิตต์นั้นกันมียู่ แต่ไม่เคยนำมาใช้ในทางนี้เลย
สำหรับผู้หญิงกันชอบใจอยู่แล้วเป็นมูลฐาน จิตต์กันตั้งมั่นอยู่ในทาง
ที่จะผูกสัมพันธ์เท่านั้น เชื่อว่าคงทำให้เกิดสำเร็จผลได้ไม่ยาก (สจข.
สบ.13.1/232, 2499: 5)

จากนั้น พุลก็ได้ลงมือปฏิบัติพิธีอำนาจทางจิตต์ตามทฤษฎีในตำราที่เขาได้รำเรียนศึกษามาด้วยตนเอง กล่าวคือ

พุลลงมือตามทฤษฎีที่เขาเรียนรู้มาจริง ๆ ...ใช้ปฏิบัติทางจิตต์ซึ่งกระทำ
ในเวลากลางคืน อาศัยที่เรือนพักของเขาอยู่โดดเดี่ยวภายในรั้วบ้าน
พอเริ่มพิธีก็สลัดความคิดต่าง ๆ ออกให้หมด แล้วก็เข้านั่งในท่าขัดสมาธิ
อย่างสบาย เขาจดจำหน้าของเฉิดโฉมจากรูปถ่ายที่ตั้งไว้ข้างหน้า
แล้วก็หลับตาบังคับร่างกายให้สงบไม่เคลื่อนไหว เมื่อเขารู้สึกว่า
ดวงจิตต์ของเขาพุ่งใสบริสุทธ์แล้ว ก็พยายามเรียกเอาภาพใบหน้า
ของเฉิดโฉมเข้ามาอยู่ในความนึกคิด จนภาพนั้นชัดเจนเด่นชัดกระทั่ง
เห็นลอยอยู่ตรงหน้าทีเดียว ที่เรียกว่าเป็นขั้นอุคคหนิมิตต์อยู่ได้โดย
ไม่หวั่นไหว เขาปฏิบัติอย่างนี้เป็นทดสอบความแน่วแน่วทางจิตต์ของเขา
ราว ๆ คั่นละ 5 นาที พอพ้นสามวันเขาก็ฝึกและเริ่มเรียกชื่อเฉิดโฉม
เป็นการส่งคลื่นกระแสจิตต์ แบบส่งคลื่นวิทยุไปพร้อมกันได้ประมาณ
4 วัน เรื่องราวก็พลันปรากฏขึ้นอย่างน่าตื่นตะลึง (สจข. สบ.13.1/232,
2499: 6)

ทั้งนี้ วิทยญาณของเฉิดโฉมได้ปรากฏตัวและมาหาพล โดยพลผู้ไม่ทราบความจริงว่าเฉิดโฉมได้เสียชีวิตไปแล้วได้ใช้ช่วงเวลาอยู่กับเฉิดโฉม ทว่าผลของการใช้อำนาจจิตต์เข้าไปผูกมัดกับดวงวิทยญาณของคนเสียชีวิตไปแล้วทำให้พลอ่อนแอลง เนื่องจากอำนาจจิตต์ของผีนั่นแข็งแกร่งกว่าอำนาจจิตต์ของคนเป็น เฉิดโฉมจึงเปรียบเสมือนกับนกกลางคืนที่คอยจับเหยื่อ เหมือนดั่งค้างคาวที่คอยดื่มเลือด ทั้งยังมีอำนาจเหนือมนุษย์ธรรมดา ส่วนพลก็อ่อนแอลงทั้งพลังกำลังทางกายและพลังทางจิตต์ที่แต่เดิมเคยแข็งแกร่ง ดังความที่พลระบายแค้นใจว่า

กันก็สงสัยอยู่ว่า ตัวกันเป็นอะไรไปไม่รู้ ดูทรุดโทรมลงไป และยิ่งกว่านั้นรู้สึกว่เฉิดโฉมกลับมีอำนาจจิตต์รุนแรง เหมือนกันเสียอีก...
อำนาจจิตต์ของกันใช้ไม่ได้สำหรับเฉิดโฉม เธอมีอำนาจเกือบจะเรียกว่าเหนือมนุษย์ธรรมดา กันซักสงสัยว่าเธอเอาอะไรมาเป็นคน (สจข. สบ.13.1/232, 2499: 9)

นอกเหนือจาก ดวงวิทยญาณ ดวงจิตของคนตาย และอำนาจจิตต์แล้ว ในบทละครเรื่อง *วิทยญาณในแผ่นภาพ* ที่ออกอากาศในปี พ.ศ. 2494 นั้นยังแสดงให้เห็นถึงความเชื่อเรื่องอดีตชาติและการกลับชาติมาเกิดใหม่ โดยบทละครนี้เป็นเรื่องราวของกฤษที่หลงรักวิณา เพื่อนสมัยเด็กซึ่งเป็นหญิงงามที่ครองตัวเป็นโสด ไม่เคยคิดสนใจปฏิพัทธ์ในตัวชายใด แม้กระทั่งพ่อและแม่ของวิณาเองก็มีได้สนใจหาคู่ครองให้แก่บุตรสาว มุ่งสนใจแต่การปฏิบัติธรรม จนทำให้เรือนหลังนี้เงียบเชียบบราวกับบ้านที่ไร้ชีวิตก็มีปาน ทั้งนี้ วิณามักจะปฏิเสธความรักจากกฤษอยู่ตลอดเวลา ทั้งยังครองตัวประหนึ่งว่าตนมีคู่ครองแล้ว โดยลู่อุ่มคนรับใช้ในบ้านของวิณาได้อธิบายถึงสาเหตุที่ครอบครัวของวิณามีลักษณะแปลกประหลาด ดังความว่า

มีอยู่ครั้งหนึ่งท่านเจ้าคุณและคุณหญิงซึ่งเป็นผู้บังเกิดเกล้าของวิณา ได้มีนิมต์พระจุตงค์องค์หนึ่งมาที่บ้านนี้ พระจุตงค์องค์นี้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางวิปสนา และเมื่อนิมต์ขอร้องท่านให้พิจารณาด้วยถึงเรื่องอดีตชาติ

ซึ่งท่านเจ้าคุณและคุณหญิงมีความเชื่อมั่นและสนใจอยู่มาก พระองค์นั้น ได้เสด็จทางญาณแล้วพูดว่า ครอบครัวนี้เป็นครอบครัวประหลาด วิญญาณของคนในครอบครัวนี้ที่ตายไปแล้วไม่ไปไหน มักวนเวียน มาผุดเกิดเป็นคนในครอบครัวนี้ต่อไปอีก (สจข. สบ.13.1/185, 2494: 5)

ทั้งนี้ พระธุดงค์ยังพูดถึงอดีตชาติของวิณาว่า วิณาเคยเป็นบรรพบุรุษของตระกูลนี้ ทั้งยังเคยมีสามีซึ่งก็คือบุรุษที่อยู่ในภาพวาดประจำตระกูล เมื่อวิณาพิจารณาภาพของชายผู้นั้นแล้วเธอก็เกิดใจปฏิพัทธ์และเชื่อบุพพาทิในว่าเธอและบุรุษในภาพคือสามี-ภริยากัน เธอจึงครองตัวประหนึ่งว่าแต่งงานแล้ว และมีเคยชายตามองชายได้อีกเลย หลังจากนั้นวิณาจึงใช้เวลาทั้งวันหลังจากเลิกงานในการชลุกอยู่แต่ในห้องนอนกับรูปภาพนั้น จนกระทั่งเวลาผ่านไปราว 10 ปี เมื่อกฤชและวิณาอายุย่างเข้า 40 แล้ว กฤชมีรูปร่างหน้าตาที่เหี่ยวเฉาและอ่อนแรงลงตามธรรมชาติของชายวัยกลางคนที่ร่วงโรยจากวัยหนุ่ม ทว่าวิณากลับมีรูปร่างหน้าตาที่สวยงามเหมือนดังหญิงสาววัยแรกแย้มเช่นเดิม เมื่อกฤชได้ถามวิณาว่า “เธอรับประทานยาอายุวัฒนะอะไรหรือ ซึ่งทำให้เธอสวยไม่สร้าง เมื่อ 10 ปีก่อนเป็นยังงี้เดี๋ยวนี้ก็เป็นอย่างนั้น” วิณาก็ตอบกฤชกลับไปเพียงแค่ว่า “ไม่ใช่ยาอายุวัฒนะอะไรหรอก จิตดีใจคนเราสบายไม่มีทุกข์อะไรก็ไม่ว่า แค่ดูแลกฤชชิลกลับแก่ลงเพราะจิตดีวิตกกังวลเป็นทุกข์ซ้ำไป” (สจข. สบ.13.1/185, 2494: 10)

วิณามองว่าคนเราเมื่อตายร่างกายสลายหายไปแล้วแต่จิตต์จะยังคงวนเวียนอยู่ ไม่ว่าตัวเธอจะนอนหลับหรือตื่น เธอก็มักจะมองเห็นชายคนในภาพอยู่ตลอดเวลา และยังรู้สึกได้ว่าได้ใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันฉันสามี-ภรรยา วิณาเชื่อว่าความรักแบบดวงจิตต์นี้เป็นความรักชนิดอมตะที่ไม่มีวันสูญไปจากร่าง ในขณะที่กฤชเองก็ยังคงโต้แย้งว่า ความสัมพันธ์ของจิตต์ดวงหนึ่งที่มีต่อดวงจิตต์อีกดวงย่อมต้องอาศัยสังขารเป็นสื่อกลาง ทั้งยังมองว่าวิณาอุปทานไปเองทั้งหมด ดังนั้น วันหนึ่งกฤชจึงลักลอบเข้าไปในห้องของวิณา เมื่อเขาจ้องมองรูปภาพนั้นเขาก็รู้สึกได้ว่าภายในรูปนั้นมีวิญญาณสิงสถิตอยู่

ข้าพเจ้าไม่กล้าเดินต่อไปอีก และหันมาหยุดจ้องมองประจันหน้ากับรูปภาพเขียนนั้นทันที ตอนนี้อยู่เหตุการณ์ได้เข้าคั่นสำคัญของเรื่องประสาธของข้าพเจ้าเริ่มปลูกตัวทุกชุมชน แผลกแท้ ๆ ไม่น่าเป็นไปได้ ข้าพเจ้าจะมีอุปาทานหรืออย่างไรจนมองเห็นไปได้ว่า คนในภาพนั้นกำลังจ้องข้าพเจ้าอย่างดุเดือด ใบหน้าที่ยิ้มแก่เปลี่ยนเป็นบึ้งตึง ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึกและเชื่อมั่นทันทีว่า มันไม่ใช่ภาพธรรมดาเสียแล้ว มันคงเป็นภาพที่มีวิญญาณสิงอยู่ (สจช. สบ.13.1/185, 2494: 13)

กฤษจึงได้ทำลายรูปภาพนั้นทิ้ง ทันใดนั้นวิญญาณที่กลับมาทันทันเหตุการณ์ทันทีก็ได้กรีดร้อง จากนั้นก็กลายสภาพมีรูปร่างหน้าตาเป็นหญิงชรา มีอาการพรั่นแพ้อ พุดจาไม่ได้สติ ร้องเรียกหาแต่รูปภาพนั้น หลังจากนั้นเป็นต้นมา วิญญาณอาการทรมานหนักลงจนกระทั่งสิ้นใจไป

การการบสิ่งเหนือธรรมชาติด้วยเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์

กรณีนั้น แม้ว่าวิมจะเขียนบทละครโดยที่เนื้อเรื่องและตัวละครจะมีลักษณะลึกลับเหนือธรรมชาติ ไม่เป็นวิทยาศาสตร์ และไม่เป็นความจริงแล้ว แต่วิมยังได้พยายามการบสิ่งเหนือธรรมชาติดังกล่าวด้วยเหตุและผลแบบวิทยาศาสตร์ที่เป็นเชิงประจักษ์ ดังในเรื่อง *ทรงวิญญาณ* ที่วิมอธิบายถึงลักษณะของโสกา ภรรยาของหลวงอรรถการว่ามีความเป็นหัวสมัยใหม่นิยม ผู้ที่ไม่เชื่อในเรื่องที่ไม่สามารถพิสูจน์ได้ ดังความว่า “เธอเห็นว่าเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ด้วยซ้ำ แต่ความเป็นหัวสมัยนิยมของเธอไม่ช่วยให้จิตต์กล้าแข็งพ้นจากความขลาดกลัวไปได้” (สจช. สบ.13.1/89, 2492: 5) เช่นเดียวกันนั้น ในเรื่อง *ภาพหลอน* วิมได้ใช้อธิบายทางวิทยาศาสตร์การแพทย์มาการบสิ่งที่คอยหลอกหลอนผู้คนผ่านการได้ยิน ซึ่งในเรื่องจะมีจิตแพทย์อันเป็นตัวแทนของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ได้อธิบายถึงสิ่งเหนือธรรมชาตินี้ว่าเป็นเพียงอาการหลอนทางประสาทเท่านั้น โดยจิตแพทย์ได้รักษาอาการหลอนทางประสาทที่คนไข้เชื่อว่าเป็นปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติด้วยการใช้อำนาจจิตต์บังคับให้พจน์หลับไหล และไม่ให้จิตต์ของพจน์นึกถึงเรื่องอื่น

ผลก็คือเมื่อพจน์ตื่นมาจึงพบว่า เสียงที่คอยหลอกหลอนเขานั้นได้อันตรธานหายไป โดยแพทย์ได้อธิบายว่า

จิตติจิณชกัณำให้ห้วงอยู่กับรูปนี้ เพราะคุณ [พจน์] รับผาจากจากผู้ตายมา...คุณ [พจน์] ไม่พยายามบังคับจิตใจตนเอง...ภาพหลอนเหล่านั้น เกิดจากประสาทและจิตติจิณชกัณของเขาล่องลง เช่นเดียวกับนักดื่มสุราที่เป็นโรคพิษสุรา แล้วเกิดโรคประสาทหลอนขึ้น เลยมองเห็นภาพความหวาดเสียวต่าง ๆ

จากผลของการพิสูจน์ในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ไม่มีพลังอำนาจใดที่จะมาเหนืออำนาจจิตติจิณชกัณของเรา จิตติจิณชกัณเองถ้าฝึกให้มีอำนาจมากขึ้น ก็สามารถจะต่อต้านกับสิ่งเหล่านี้ได้ ผมขอให้คุณเชื่อมั่นว่าภาพเหล่านี้ไม่มีอะไรเลย จิตติจิณชกัณต่างหากเป็นผู้หลอกหลอนตัวคุณเอง (สจข. สบ.13.1/158, 2499: 8)

นอกจากนี้ ตัวละครที่เป็นตัวแทนของความรู้ทางวิทยาศาสตร์ยังปรากฏออกมาในบทละครเรื่อง วิญญาณในแผ่นภาพ ผ่าน กฤษ ชายหนุ่ม นักรักที่สำเร็จการศึกษาจากต่างประเทศ โดยในคราที่กฤษมีความสงสัยถึงความแปลกประหลาดในตัววินานั้น กฤษได้ถามลุงอ๋ม คนรับใช้ในบ้านของวินาถึงสาเหตุที่วินาครองตัวประหนึ่งว่าแต่งงานแล้ว ความสงสัยของกฤษสร้างความฉงนให้กับลุงอ๋ม ดังความว่า “โอโฮ...จะปรึกษากับลุงที่เดียวหรือ พอกฤษไปร่ำเรียนมาจากต่างประเทศ ความรู้เยอะแยะยังจนปัญญาอีกหรือ” (สจข. สบ.13.1/185, 2494: 4)

เมื่อกฤษได้รับฟังเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับอดีตชาติของวินา เขากลับคิดว่าเป็นเรื่องเหลวไหลและตอบกลับลุงอ๋มว่า “เหลวไหล แต่เอาเถอะพຽ່ງนี้ฉันจะลองสอบสวนวินาเอง...มันไม่มีอะไรที่เป็นความลับหรอก ถ้าเรารู้มันแล้ว” ตัวกฤษจึงเป็นคนหนุ่มที่ได้รับการศึกษาจากต่างประเทศ และยึดมั่นแต่สิ่งที่สามารถพิสูจน์ได้เท่านั้น

ขณะนั้นข้าพเจ้ายังอยู่ในวัยหนุ่ม พึ่งได้กลืนโออารยะธรรมจากต่างประเทศมาใหม่ ๆ ข้าพเจ้าไม่ค่อยมีความเชื่อถือในเรื่องกรรมในอดีต และไม่มีความเข้าใจในเรื่องจิตต์กับสังขารเพียงพอ เพราะสิ่งที่จริงเห็นความจริงเหล่านี้พิสูจน์ไม่ได้ด้วยตา แต่ต้องพิสูจน์ได้ด้วยปัญญาอันเกิดจากสมาธิแน่วแน่งทางจิตต์ ข้าพเจ้าไม่มีความเชื่อมั่นในสิ่งมหัศจรรย์ต่าง ๆ ทางจิตต์ นอกจากความมหัศจรรย์อันพิสูจน์ได้ทางวิทยาศาสตร์ ข้าพเจ้าเลยมองกลับไปเห็นว่า ลุงอัมพุดจาเหลวไหลและเป็นการฟุ้งคนแก่เล่านิทานมากกว่า แต่ข้าพเจ้าก็ยังไม่วางความสนใจที่เกี่ยวกับความลึกลับในตัววิณา (สจช. สป.13.1/185, 2494: 6)

กฤษได้พยายามนำเอาความรู้วิทยาศาสตร์ที่ตนมีนั้นมาอธิบายให้วิณายอมรับว่า สิ่งที่วิณาคิดเกี่ยวกับรูปภาพของบรรพบุรุษนั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงแค่การยึดติดกับ “อุปาทาน” ที่ตัววิณาคิดและสร้างขึ้นมาจาก

ฉันอยากจะบอกเธอว่า อุปาทานต่างหากที่ทำให้คนเราคิดเช่นนั้น... ความสัมพันธ์ของจิตต์ที่ดวงหนึ่งมีต่อจิตต์อีกดวงหนึ่ง ย่อมอาศัยสังขารเป็นสื่อ ย่อมใช้เป็นสื่อของทางจิตต์ที่ติดต่อกันได้ (สจช. สป. 13.1/185, 2494: 10)

ทั้งนี้ การพยายามลดทอนลักษณะของสิ่งเหนือธรรมชาติว่าเป็นเพียงแค่การอุปทานไปเองนั้น ยังปรากฏออกมาในบทละครของวิมเรื่อง *ทรงวิญญูณ* โดยในคราที่บุญสม ภรรยาเก่าของหลวงอรรถการปรากฏตัวในพิธีอัญเชิญวิญญูณนั้น เธอได้อธิบายถึงสภาวะทางวิญญูณที่ตนเองเป็นอยู่ ดังความ

ร่างน้องขณะนี้เป็นอากาศธาตุ ไม่เป็นสังขารตัวตนอย่างเมื่อมีชีวิตอยู่...จิตต์ของพี่หลวงและน้องยังยึดมั่นอยู่ในรูปกายอันเดียวกัน เกิดเป็นอุปาทานให้เห็นเป็นภาพอย่างที่เราคิด...ภาพอุปาทานเป็นผลที่เกิดจากกระแสจิตต์อันรุนแรงของเราทั้งสอง...ฉะนั้นเมื่อกระแสจิตต์ของ

เราตรงกัน สัมพันธ์กันอยู่เช่นนี้ จึงเกิดสมมติภาพขึ้น (สจข. สบ.

13.1/89, 2492: 7)

แม้ว่าการมองเห็นภาพของวิญญาณจะเป็นเพราะอุปาทาน ทว่าอุปาทานดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อกระแสจิตต์หรือจิตของบุคคลทั้ง 2 คน เชื่อมตรงกันอย่างรุนแรงเท่านั้น ในส่วนของโสภา ภรรยาคนปัจจุบันของหลวงอรรถการที่มองไม่เห็นบุญสมนั้น เป็นเพราะ “จิตต์ของโสภาเขาไม่มีความสัมพันธ์อะไรกับน้อง [บุญสม] เลย เหมือนไฟฟ้าชนิดเดียวกัน ย่อมผลัดกันตลอดเวลา” ดังนั้น หลวงอรรถการที่ต้องการพิสูจน์และยืนยันในสิ่งที่ตนเองประสบ ต้องการให้โสภามองเห็นภาพวิญญาณเฉกเช่นเดียวกันกับตน จึงช่วยเหลือโสภาให้มองเห็นวิญญาณของบุญสมด้วยการตั้งจิตต์นึกถึงผู้ที่จากไปประมาณ 5 นาที โดยหลวงอรรถการต้อง “ช่วยกำลังจิตต์เขา [โสภา] คือช่วยนึกถึงด้วยอีกแรงเป็นการเพิ่มกระแสจิตต์ให้แรงขึ้น”

อย่างไรก็ตาม แทนที่โสภาจะมองเห็นวิญญาณของบุญสมเป็นภาพสวยงามในเรือนร่างของหญิงสาวเฉกเช่นเดียวกันกับที่หลวงอรรถการมองเห็น เธอกลับเห็นเป็นภาพเลือนรางของบุญสมอยู่แต่ดวงหน้า ตามตัวมีแต่โครงกระดูก อันเนื่องมาจากความนึกคิดในทางจิตต์ได้ชักนำให้โสภาคิดว่า คนที่ตายไปแล้วต้องเป็นผีเท่านั้น “จึงเป็นภาพเกิดจากอุปาทานของเธอ [โสภา] ได้หลอกหลอนตัวเธอ” โสภาที่มองเห็นภาพหลอนเช่นนั้น จึงเป็นลมล้มพับไป

นอกจากนี้ ในบทละครเรื่อง อำนาจจิตต์ นั้น จรัสยังเป็นตัวแทนของผู้ที่ไม่เชื่อถือในเรื่องลึกลับเหนือธรรมชาติ ดังความที่จรัสพูดกับพุลในคราที่พุลต้องการฝึกจิตเพื่อพบกับเจ็ดโคมที่ตายไปแล้ว ดังความว่า “มันจะดีแต่ทฤษฎีละมั้ง” (สจข. สบ.13.1/232, 2499: 5) โดยวิมยังให้คำอธิบายถึงการฝึกพลังจิตของพุล ดังความที่สารวัตรสรุปสาเหตุการตายของพุลว่า

พุลผู้ตายของคุณพระเดินทางผิด การฝึกไฟในทางวิชานี้ ที่เรียกกัน

ว่า “ทางกลืน” นั้น เป็นทางเดินของจิตต์ที่ผิดทาง เพราะมุ่งไปใน

ทางอิทธิฤทธิ์ และยึดเหนี่ยวอยู่ในอุปาทาน วิธีการเช่นนี้ย่อมไม่ตรงต่อหลักการของทางวิปัสสนากัมมัฏฐาน ที่มุ่งหาความสงบในทางจิตต์ เพราะทางวิปัสสนาธุระ ถือว่า ภาพมายาต่าง ๆ ที่สร้างมัน ย่อมเป็นกิเลสของทางวิปัสสนา ด้วยเหตุที่ทางของวิปัสสนาเป็นทางใช้สำหรับชำระจิตต์ให้บริสุทธิ์เท่านั้น (สงข. สบ.13.1/232, 2499: 12)

กล่าวได้ว่า สาเหตุที่พุลเสียชีวิตเป็นเพราะการดำเนินวิธีฝึกจิตต์ที่ผิดทางและยึดเหนี่ยวอยู่กับภาพสมมติที่เกิดขึ้น ศาสตร์และทฤษฎีของพุลล้วนแต่เป็นสิ่งที่ขัดต่อหลักการทางวิปัสสนากัมมัฏฐานของพุทธศาสนา และเมื่ออำนาจจิตต์ของพุลไม่แข็งแกร่งพอก็ย่อมเกิดความสะดุ้งหวาดกลัว หรือหลงเพลินไปกับภาพสมมติที่อาจเป็นอันตรายแก่ชีวิตได้ จึงนำไปสู่ข้อสรุปว่าจิตต์ของคนเราต่างหากที่หลอกหลอนตนเอง

จิตตานุภาพ: จุดประสานระหว่างสิ่งเหนือธรรมชาติ วิทยาศาสตร์ และพุทธศาสนา

แม้ว่าบทละครวิทยุและโทรทัศน์ของวิมจะมีการปะทะกันระหว่างสิ่งลึกลับเหนือธรรมชาติอย่างวิญญาน ดวงจิตของคนตาย เสียของที่คอยหลอกหลอน รวมถึงความคิดที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์อย่างเรื่องอดีตชาติและการกลับชาติมาเกิด รวมถึงการฝึกอำนาจจิตต์หรือพลังจิต และความพยายามการบาส่งลึกลับเหนือธรรมชาติด้วยเหตุและผลทางวิทยาศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของตัวละครที่มีความรู้ความสามารถทางวิทยาศาสตร์และเชื่อถือความจริงเชิงประจักษ์ หรือการให้คำอธิบายว่าสิ่งเหนือธรรมชาติล้วนเกิดขึ้นมาเพราะการปรุงแต่งหรือจินตนาการ เป็นเพียงอุปาทานเท่านั้น จนกระทั่งมองว่าเป็นเพียงการหลอนทางประสาทเท่านั้น ทว่าวิมยังได้ประสานสิ่งที่มีลักษณะตรงข้ามกันทั้ง 2 อย่างนี้เข้าไว้ด้วยกัน ดังเช่น การอธิบายถึงพิธีการอัญเชิญดวงวิญญานของคนที่ตายไปแล้วในเรื่อง *ทรงวิญญาน* ว่ามิได้เป็นเรื่องงมงาย แต่เป็นศาสตร์เกี่ยวกับ “จิตตศาสตร์” และ “วิญญานศาสตร์”

นอกจากนี้ เมื่อถึงคราที่วิญญานบุญสมจะต้องจากไปนั้น หล่อนยังได้อธิบายถึงความเสื่อมสลายในร่างกายของตนโดยอิงกับหลักพุทธศาสนาเอาไว้ ดังความว่า

บัดนี้พี่หลวงต้องเข้าใจว่า จิตต์กับรูปกายน้องได้แยกออกจากกันแล้ว ในส่วนรูปกายนั้นเป็นส่วนประกอบที่ปรุงแต่งขึ้นจากขันธ์ทั้ง 5 มันไม่มีความเที่ยงอะไร เปลี่ยนแปลงเสื่อมโทรมสลายไปตามกฎธรรมดา จนหมดสิ้นแล้ว รูปกายน้องที่พี่หลวงเห็นอยู่นี้ความจริงไม่มีอะไรเลย พี่หลวงกำลังพยายามมองในสิ่งว่างเปล่า แต่ความที่จิตต์พี่หลวงมีความยึดมั่นอยู่ในรูปกายเดิมของน้อง อุปทานอันเกิดจากจิตต์แน่วแน่นของพี่หลวงที่ทำให้พี่หลวงเห็นเป็นภาพไปเอง...ถ้าจิตต์เพ่งดูในแง่ร้าย พี่หลวงอาจเป็นอย่างที่โสภาก็เห็นกายน้องเป็นภูติผีปีศาจไปเสียด้วยซ้ำ ความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของสังขารจนไม่แน่นอนว่าเป็นอะไรนั้น อย่างที่เราเรียกว่า อนัตตา น้องคิดว่าพี่หลวงคงเข้าใจคำนี้ดี (สข. สบ.13.1/89, 2492: 10)

เมื่อครั้งวิญญานของบุญสมจากไปแล้ว หลวงอรรถการจึงได้ใช้ความคิดจนเกิดสาร์ตอะแกตตนเอง และสามารถอธิบายได้ถึงปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยอิงกับความเป็นเหตุและผลได้ ดังความว่า

คุณหลวงเกิดรู้สึกได้สติจากคำเตือนของบุญสม ก็นึกคิดออกทันทีว่า เนื่องด้วยจิตต์เจตนายังผูกพันอาลัยรักอยู่มาก จึงทำให้บังเกิดความสังเวชชวนให้เห็นเป็นภาพต่าง ๆ ความจริงในโลกนี้ไม่มีอะไรทั้งสิ้นที่แน่นอน ภาพทุกอย่างที่นัยน์ตามองเห็นนั้นเกิดจากทางเดินของแสงสะท้อนกลับ เมื่อบังเกิดภาพประสาทตาก็รายงานให้ทราบว่าเป็นภาพอะไร แต่สิ่งเหล่านั้นก็แปรปรวนวิบัติเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา ยิ่งภาพที่สมมติขึ้นด้วยทางจิตต์ย่อมไม่มีความหมายเลย เพราะเกิดจากอุปาทานทั้งสิ้น เมื่อคิดได้เช่นนี้ก็เกิดความสุขในปัญญา ภาพข้างหน้าก็ปราศจากการลื่นไป ทุกสิ่งก็กลับเข้าสู่ภาวะเดิม

(สงข. สบ.13.1/89, 2492: 11)

และเมื่อโสภาก็ได้สติฟื้นคืนกลับมาพร้อมกับความฉงนและหวาดกลัวถึงภาพหลอนที่ตนได้ประสบพบเจอ หลวงอรรถการจึงได้อธิบายแก่โสภากว่าทุกสิ่งทีโสภาสงสัยพบเจอล้วนเป็นเพราะจิตของโสภาก็อุปาทานไปเองว่า “สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเมื่อครั้งนั้น [การทรงวิญญาน] ความจริงไม่มีอะไรเลย เป็นความว่างเปล่าทั้งสิ้น จิตต์ของเธอเป็นผู้หลอกหลอนตัวเธอเองต่างหาก” (สงข. สบ.13.1/89, 2492: 11)

เช่นเดียวกันนั้น ในบทละครเรื่อง *วิญญานรักของมาลิน* วิมได้อธิบายถึงสาเหตุที่จิตสามารถมองเห็น มาลิน ผู้เป็นโอบปาติกะของคนเสียชีวิตไปแล้ว ดังความว่า

งานของคุณ [จิต] ทำให้คุณเกิดมีสมาธิทางใจและทำให้เกิดอิทธิอันสามารถโดยคุณไม่รู้ตัว อย่างที่เขาเรียกกันว่า ตาทิพย์ หูทิพย์ ฉันบังเอิญโชคดีที่ผ่านเข้ามาในวงจรกระแสจิตอันเข้มข้นของคุณ ฉันสามารถรับรู้ทันที่ว่า คุณกำลังอยู่ใจและคิดจะเลิกอาชีพนี้ ฉันจึงมาปรากฏร่างให้คุณเห็นเพื่อจะ来帮助เหลือคุณ (สงข. สบ.13.2.5/81, ม.ป.ป.: 2)

ทั้งนี้ มาลินยังอธิบายเพิ่มเติมว่า การที่จิตมี “สมาธิทางใจ” นั้น ทำให้เขามีความสามารถพิเศษอีกอย่างหนึ่งเพิ่มเติมขึ้นมา กล่าวคือ

นอกจากคุณ ที่ได้ทั้งตาทิพย์และหูทิพย์ด้วย ต่อไปนี้คุณจะสามารถในการติดต่อกับวิญญานทั้งหลาย และเป็นสื่อกลางที่สามารถติดต่อกับมนุษย์ในโลกได้ (สงข. สบ.13.2.5/81, ม.ป.ป.: 2)

ทั้งนี้ การที่มาลินมาปรากฏกายต่อหน้าจิตนั้นเป็นเพราะว่า มาลินต้องการให้จิตวาดรูปของเธออย่างสุดฝีมือ เพื่อให้ชลิต คนรักของเธอมาพบเห็น หากชลิตเห็นภาพวาดของมาลินแล้ว ความรู้สึกที่รุนแรงของชลิตจะกลายเป็นสมาธิจิตที่มีความปรารถนาแรงกล้าในตัวมาลิน ด้วยเหตุนี้ มาลินจึงจะสามารถปรากฏกายให้ชลิตมองเห็นตนได้ โดยอาศัยอำนาจแห่งแรงจิต

ที่ผลิตเป็นสื่อกลาง

นอกเหนือไปจากการให้คำอธิบายที่อิงอยู่กับความเป็นศาสตร์วิชา และพุทธศาสนาแล้ว วิมยังได้สันคลอนตัวละครที่เป็นตัวแทนของผู้ที่มีความรู้ทางวิทยาศาสตร์อย่างจิตแพทย์ ในเรื่อง ภาพหลอน โดยบทสรุปของเรื่องนั้น แม้ว่าจิตแพทย์จะสามารถใช้อำนาจจิตต์ของตนรักษาคนไข้อาการประสาทหลอนจนอาการผิดปกติหายขาด พร้อมทั้งอธิบายอาการดังกล่าวด้วยความรู้ทางการแพทย์แล้ว ทว่าในความเป็นจริงแล้ว จิตแพทย์เองก็ไม่สามารถอธิบายได้อย่างชัดเจนว่า สิ่งที่หลอกหลอนคนไข้ นั้นเป็นเพียงอาการประสาทหลอนหรือเป็นสิ่งที่เหนือธรรมชาติจริง ๆ เพราะว่าภาพสีน้ำมันที่กล่าวกันว่ามีวิญญาณของคนตายสิงสถิตอยู่ ได้ถูกส่งต่อมอบให้กับเจ้าของคนใหม่ที่เป็นคนหูหนวก เจ้าของคนใหม่จึงไม่สามารถรับรู้ถึงเสียงเรียกของภาพนั้นได้ อันเป็นสิ่งที่จิตแพทย์ผู้ชำนาญการที่เต็มเปี่ยมไปด้วยความรู้ทางวิทยาศาสตร์ก็อาจล่วงรู้และพิสูจน์ได้

บทสรุป

นวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยที่ตีพิมพ์ตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 2460 เป็นต้นมา มักนำเสนอบรรยากาศของสังคมที่มีความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ แต่ในขณะเดียวกันนั้น นวนิยายวิทยาศาสตร์ไทยจำนวนหนึ่งกลับปรากฏภาพของสิ่งเหนือธรรมชาติที่ไม่มีความเป็นวิทยาศาสตร์ ดังเช่น ภูติผี วิญญาณ ไสยศาสตร์ เป็นต้น ซึ่งมักจะเป็นสิ่งที่ไม่สามารถอธิบายได้ด้วยเหตุและผล อันเป็นที่ประจักษ์แน่ชัดได้ รวมถึงเรื่องของพลังจิตและจิตตานุภาพที่ปรากฏออกมาอย่างเข้มข้นในยุคสงครามเย็น อย่างไรก็ตาม ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ที่เรียกได้ว่าเป็นองค์ความรู้สมัยใหม่นั้น มิได้ทำให้ความรู้แบบชาวบ้านหรือคำอธิบายแบบดั้งเดิมของไทยและปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติเลือนหายไป ทว่าความรู้วิทยาศาสตร์กลับถูกนำมาใช้อธิบายเพื่อส่งเสริมเหตุและผลของปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติ ดังที่ปรากฏการอธิบายเรื่องของ “อำนาจจิตต์”

หรือพลังทางจิต ว่าเป็นศาสตร์ชนิดหนึ่งที่มีคำอธิบายอย่างมีหลักการ มีเหตุและผล และการอิงกับคำอธิบายทางพุทธศาสนา ซึ่งคำอธิบายเหล่านี้เป็นสิ่งที่เชื่อมและประสานองค์ความรู้แบบเก่าและองค์ความรู้แบบใหม่เข้าไว้ด้วยกัน มิใช่การหักล้างกันอย่างสิ้นเชิง ดังนั้น ความรู้แบบวิทยาศาสตร์สมัยใหม่และปรากฏการณ์เหนือธรรมชาติจึงสามารถดำรงอยู่ร่วมกันได้ในสังคมไทยอย่างไม่ขัดแย้งกัน อันเป็นลักษณะเฉพาะบางอย่างของสิ่งที่เรียกว่า “สยามไซไฟ”

เชิงอรรถ

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัย “ท่องไปบนดวงดาว ก้าวลงบนดวงจันทร์: ประวัติศาสตร์วิทยาศาสตร์ในสังคมไทย” ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม โดยหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนา กำลังคน และทุนด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา การวิจัยและการสร้างนวัตกรรม (สัญญาเลขที่ B05F640225).

บรรณานุกรม

เอกสารจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติของนายวิม อธิธิกุล

สจข. สบ.13.1 อนุสรณ์งานพระราชเพลิงศพ นายวิม อธิธิกุล (27 พ.ค. 2523).

สจข. สบ.13.1/158 ภาพหลอน (1 พ.ย. 2499).

สจข. สบ.13.1/185 วิญญาณในแผ่นภาพ (ต.ค. 2494).

สจข. สบ.13.1/232 อำนาจจิตต์ (23 มี.ค. 2499).

สจข. สบ.13.1/25 ควันมฤตยู (19 ก.พ. 2493).

สจข. สบ.13.1/89 ทรงวิญญาณ (6 พ.ย. 2492).

สจข. สบ.13.2.5/81 วิญญาณรักของมาลินี (ม.ป.ป.).

วารสารและนิตยสาร

จักรกริช สังขมณี. 2565. “มานุษยวิทยาหลังมนุษยนิยม กับ Science/Climate Fictions”, *วารสารมานุษยวิทยา*, 5(2).

จันตรี ศิริบุญรอด. 2501ก. “กงล้อมรณะ”, *วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์*, 4(56): 127-143; 4(57): 132-151.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2501ข. “มนุษย์มหัศจรรย์”, *วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์*, 4(49): 119-136; 4(50): 132-144; 4(52): 133-147; 4(55): 121-129; 4(56): 144-153; 4(57): 120-131; 4(58): 123-136.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2502ก. “ผู้เป็นอมตะ”, *วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์*, 5(65): 122-142.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2502ข. “ผู้มากับอุกกาบาต”, *วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์*, 5(66): 118-140.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2502ค. “โลกเร้นลับ”, *วิทยาศาสตร์-อัศจรรย์*, 8: 139-156; 9:151-156.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2502ง. “สู่อวกาศ”, *วิทยาศาสตร์-มหัศจรรย์*, 5(72): 129-156; 5(73): 131-159; 5(75): 148-158.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2502จ. “สู่อวกาศ”, *วิทยาศาสตร์-อัศจรรย์*, 2: 130-152; 3: 136-153.

จันตรี ศิริบุญรอด. 2503. “โลกเร้นลับ”, *วิทยาศาสตร์-อัศจรรย์*, 10: 145-151.

พิทยานุศาสน์, ขุน. 2470. “ลูกสาวนายพราน”, *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์*, 12(1), 12(2), 12(3).

พิทยานุศาสน์, ขุน. 2471. “ลูกสาวนายพราน”, *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์*, 12(4), 12(5), 12(6), 12(7).

พิทยานุศาสน์, นายร้อยเอก ขุน, และนายร้อยตรี ทองสุก นุตสถิตย์. 2467. “ปฤษณาลับ”, *เสนาศึกษาและแพทยศาสตร์*, 9(3).

- พินยานุศาสน์, นายร้อยเอก ขุน, และนายร้อยตรี ทองสุก นุตสถิตย์. 2468. “ปฤษฎณาธิบ”, *เสนาศึกษาและแพ่วิทยาการศาสตร์*, 9(4), 9(5), 9(6), 9(7), 9(8), 9(9), 9(10), 9(11), 9(12), 10(1), 10(2), 10(3).
- พินยานุศาสน์, นายร้อยเอก ขุน, และนายร้อยตรี ทองสุก นุตสถิตย์. 2469. “ปฤษฎณาธิบ”, *เสนาศึกษาและแพ่วิทยาการศาสตร์*, 10(4).
- พินยานุศาสน์, นายร้อยเอก ขุน. 2471. “ระวางเลือก”, *เสนาศึกษาและแพ่วิทยาการศาสตร์*, 12(11), 12(12).
- ลูกจันทร์ ลิ้มไพบูลย์. 2470. “หมอวิเศษ”, *เสนาศึกษาและแพ่วิทยาการศาสตร์*, 12(1), 12(2).
- สุชาติ สวัสดิ์ศรี. 2522. “จันทร์ ศิริบุญรอด บิดาแห่ง ‘นิยายวิทยาศาสตร์’ ของไทย”, *โลกหนังสือฉบับ “นิยายวิทยาศาสตร์”*, 2(10): 78-83.

หนังสือ

- จินตวิรุ วิวัธน์. 2524ก. *จุมพิตเพชฌฆาต*. กรุงเทพฯ: โชคชัยเทเวศร์.
- จินตวิรุ วิวัธน์. 2524ข. *พลึงทลอน*. กรุงเทพฯ: โชคชัยเทเวศร์.
- จินตวิรุ วิวัธน์. 2536. *ศิระชะมาร*. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- จินตวิรุ วิวัธน์. 2556ก. *กิ่งหล้าบาดาล*. กรุงเทพฯ: กรูฟ พับลิเคชั่น.
- จินตวิรุ วิวัธน์. 2556ข. *มิติเร้น*. กรุงเทพฯ: กรูฟ พับลิเคชั่น.
- ชูศักดิ์ ภัทรกุลวณิช. 2558. *อ่าน(ไม่)เอาเรื่อง*. กรุงเทพฯ: อ่าน.
- ป. อินทรปาลิต (นามแฝง-ปรีชา อินทรปาลิต). (ม.ป.ป.). *มิตรต่างภพ*.
ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- เริงไชย พุทธาโร. 2541. *ป.อินทรปาลิตชีวิตของคนชายฝั่ง* (พิมพ์ครั้งที่ 4).
กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- วิภา กงกะนันทน์. 2540. *กำเนิดนวนิยายในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้า.
- สันต์ เทวรักษ์. 2491. *ประลัยกัลป์*. พระนคร: โอเดียนสโตร์.
- สันต์ เทวรักษ์. 2502. *สุโลกพระอังคาร*. พระนคร: คลังวิทยา.

วิทยานิพนธ์

บุญสม พลเมืองดี. 2536. *การศึกษาเรื่องสั้นวิทยาศาสตร์ของ จันตรี ศิริบุญรอด.*

วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยนเรศวร.

วลัยลักษณ์ ตรงจิตติปัญญา. 2544. *ประวัติศาสตร์ในนิยายวิทยาศาสตร์ชุดสถาบันสถาปนา ของ ไอแซค อสิมอฟ. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

ศนิชา แก้วเสถียร. 2546. *การใช้วิทยาศาสตร์ในนวนิยายของแก้วแก้ว.*

วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สถาปนา เจริญจอหอ. 2564. *อาชญนิยายไทยและการถ่ายทอดอุดมการณ์ทางการเมืองในประเทศไทยในทศวรรษ 2430-2500. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา มหาวิทยาลัยนเรศวร.*

อรรถพล ปะมะโช. 2556. *ปัญญาประดิษฐ์ในบันเทิงคดีแนววิทยาศาสตร์กับจิตวิญญาณของทศวรรษ 1960. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวรรณคดีเปรียบเทียบ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.*

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

PPTV Online. 2565. “เอนก” ลั่น ไทยจะเป็นชาติที่ 5 ของเอเชีย ผลิตยานอวกาศส่งไปโคจรรอบดวงจันทร์. สืบค้นจาก <https://www.pptvhd36.com/news/สังคม/138315> (7 ธันวาคม 2565).

Thai PBS. 2565. อีก 7 ปี! ไทยตั้งเป้าสร้างยานอวกาศบินโคจรรอบดวงจันทร์. สืบค้นจาก <https://www.thaibps.or.th/news/content/299186> (7 ธันวาคม 2565).

เอกสารภาษาอังกฤษ

- Berger, A. I. 1977. "Science-Fiction Fans in Socio-Economic Perspective: Factors in the Social Consciousness of a Genre." *Science Fiction Studies*, 4(3): 232-246.
- Choompolpaisal, P. 2019. "Nimitta and Visual Methods in Siamese and Lao Meditation Traditions from the 17th Century to the Present Day." *Contemporary Buddhism*, 20(1-2): 152-183.
- Crosby, K. 2020. *Esoteric Theravada: The Story of the Forgotten Meditation Tradition of Southeast Asia*. Boulder. Colorado: Shambhala Publication.
- Dennison, P. 2019. "The Human Default Consciousness and Its Disruption: Insights From an EEG Study of Buddhist Jhana Meditation." *Frontiers in Human Neuroscience*, 13: 178.
- Fitting, P. 1947. "SF Criticism in France." *Science Fiction Studies*, 1(3): 173-181.
- Fleming, L. 1977. "The American SF Subculture." *Science Fiction studies*, 4(3): 263-271.
- Katz, H. A. 1975. "SF in Psychology Textbooks." *Science Fiction Studies*, 2(1): 93.
- Lem, S., Hoisington, T. H., and Suvin, D. 1974. "The Time-Travel Story and Related Matters of SF Structuring." *Science Fiction Studies*, 1(3): 143-154.
- Matthew, R. 2005. *Japanese Science Fiction: A View of a Changing*

Society. New York: Routledge (Nissan Institute/Routledge Japanese Studies).

Nagl, M. 1947. "SF, Occult Sciences, and Nazi Myths." *Science Fiction Studies*, 1(3): 185-197.

Wolf-Meyer, M. 2018. "The Necessary Tension between Science Fiction and Anthropology." *Theorizing the Contemporary, Fieldsights*, December 18.